

06 Utdanning:
Sjokk-rapport om
korrupsjon

10 Fredsoperasjoner:
Stadig vanskeligere
oppdrag for FN-soldater

14 Hjelparbeid:
66 drept på
jobb i 2012

Rød racer fra
Khartoum
Side 32

BISTANDSAKTUELT

NR 8 – OKTOBER 2013 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

FOTO: ESPEN RØST

Brende beroliger bistandsbransjen

For første gang på 30 år står Norge uten en utviklingsminister. Men utenriksminister Børge Brende mener han kan berolige skeptikerne i bistandsbransjen.

Side 2

Aktuelt

– Det er modig av den norske regjeringen å satse på utdanning, sier leder av FNs initiativ for jenters utdanning, Nora Fyles. **Les mer på side 16**

Utviklingsministeren

Leder

FOR FØRSTE GANG på 30 år står Norge uten en bistands- eller utviklingsminister. Dermed er det slutt på en tradisjon som startet med Kristelig Folkepartis Reidun Brusletten og sluttet med SVs Heikki Eidsvoll Holmås.

GJENNOM ÅRENE har ulike profilerte norske utviklingsministre sørget for å markere et sterkt norsk engasjement for internasjonal solidaritet og fattigdomsbekjempelse. Det har skjedd parallelt med at Norge både har hatt et høyt nivå på sin bistand og har frontet en egen utviklingspolitisk profil på ulike temaområder. Saker som gjeldsslette, barne- og mødrehelse og miljøinnsats for verdens skoger er eksempler på dette.

DAVÆRENDE STATSMINISTER Kjell Magne Bondevik kalte i sin tid Norge for «en humanitær stormakt». Også andre sentrale politikere har brukt begrepet. Nå er det nye koster og nye toner i regjeringskontorene, og det er ikke lenger slik at Norge lover å yte én krone av hver 100-lapp vi tjener til bistand. Det er vanskelig å tolke Ernas Solbergs grep i statsrådsdebatten på annen måte enn at vektleggingen i utenrikspolitikken er endret. Mens den dyktige utenrikspolitikeren Vidar Helgesen skal fronte norske interesser i EU- og EØS-saker, er det ingen statsråd med et spesialoppdrag om å ta seg av Norges forhold til utviklingslandene.

UTENRIKSMINISTER Børge Brende er en talemester og erfaren politiker med et stort internasjonalt nettverk. Å skulle være både Espen Barth Eide og Heikki Holmås på en og samme tid blir likevel en komplisert øvelse. Den daglige arbeidsbyrden i Victoria Terrasse vil være utfordrende nok i seg selv, herunder ansvaret for internasjonal bistand som er den desidert største posten på UD's budsjett – om lag 30 milliarder kroner. I tillegg kommer reisevirksomhet og representasjon i utlandet, blant annet knyttet til Norges ulike fredsengasjementer.

DET BETYR i praksis at Norge, i en del internasjonale sammenhenger, på store konferanser og møter med relasjon til fred, utvikling og fattigdomsbekjempelse, oftere enn hittil vil være representert med en statssekretær. Mange andre land vil stille på ministernivå. Å ha en erfaren og dyktig statssekretær som leder av norske delegasjoner kan fungere godt i mange sammenhenger, men vil samtidig ikke gi den samme tyngde, innflytelse og tilgang til andre internasjonale ledere som om vi hadde vært representert med en minister.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Brende:

– Dette brenner jeg for

Både KrF-leder Knut Arild Hareide og ulike bistandstopper har vært sterkt kritiske til at utviklingsministerposten er fjernet. Nå gjør utenriksminister Børge Brende sitt beste for å berolige bistands-Norge. – Ingen skal være i tvil om mitt engasjement for internasjonal fattigdomsbekjempelse. Dette brenner jeg for, sier han.

Av Gunnar Zachrisen

Trønderen som tidligere har vært både miljøvernminister, næringsminister, generalsekretær i Norges Røde Kors og leder av World Economic Forum, skal nå sjefe over både egeninteressene og altruismen i Norges forhold til verden. På en og samme tid skal 48-åringen trygge interessene til norsk næringsliv og bidra til at det blir færre fattige i verden. I tillegg skal Høyres altnuligmann ha hovedansvaret for Norges fredsengasjement, bidra til utvikling i Midtøsten og gå løs på oppgaven over alle oppgaver: *Å reparere Norges forhold til Kina*. På sin femte dag på jobb inviterer vi ham, i første omgang, til å reparere forholdet til bistands-Norge.

Høyt nivå

– Høyre har gått i regjering med det mest bistandskritiske partiet i Norge, dere er enige om å gå bort fra målet om 1 prosent av BNI til bistand og utviklingsministerposten er nedlagt etter 30 år. Er det rart at bistandsbransjen er bekymret?

– Både i regjeringsplattformen og i statsministerens tale til Stortinget ble det klart slått fast: Utviklingshjelpen skal fortsatt holdes på et høyt nivå. Det er et klart signal om hva som er den

nye regjeringens fundament i det brede arbeidet med utviklingspolitikken.

Høyres nye utenriksminister mener at det i norsk bistandsdebatt til tider har vært «et noe sterkt fokus på tallstørrelser».

– Om bistanden skal være 0,99 eller 1 prosent av brutto nasjonalinntekt, kan ikke være det avgjørende. Alle som har jobbet med utviklingspolitikk, som jeg også har gjort, som generalsekretær i Norges Røde Kors, vil mene at det er resultatene på bakken som er det viktigste – at bistanden faktisk bidrar til å legge grunnlaget for utvikling både i fattige land og i fremvoksende økonomier.

– Hva gjelder utviklingsministerposten har jeg stor respekt for at det kan være ulike måter å se dette på. Mens KrF-leder Knut Arild Hareide har ment at det var en feil beslutning og at vi vil miste en stemme i internasjonale samtaler om utvikling, har tidligere statssekretær i UD, Leiv Lunde, fra samme parti, ment at det å samordne utenriks og utvikling vil gi en bedre effekt av utviklingshjelpen. Jeg er nå utenriksminister, med en utviklingsministerportefølje. Det gir meg i hvert fall en mulighet til å se verden utfra ulike perspektiver: fred og konflikt, økonomi og sysselsetting, miljø og demografiske

■ KLIMAENDRINGER

Utsatt for ekstremvær I

Over en million mennesker risikerer å bli fordrevet fra kystområdene i Kina, dersom landet ikke ruster seg for havstigning og ekstremvær. Den asiatiske utviklingsbanken anslår at det vil koste 44 milliarder dollar i året fram til 2050 å klimasikre infrastrukturen i Kina.

■ KLIMAENDRINGER

Utsatt for ekstremvær II

Tolv millioner mennesker som lever i byer i Øst-Asia kan rammes av havstigning, tørke og ekstremvær som følge av klimaendringer. Den asiatiske utviklingsbanken anslår at det vil koste 0,3 prosent av regionens brutto nasjonalprodukt fram mot 2050 å klimasikre de mest sårbare sektorene.

■ KLIMAENDRINGER

Utsatt for ekstremvær III

Syklonen Phailin, som rammet Odisha i India 12. oktober, etterlot seg 38 døde. Da syklonen 5B rammet landet 14 år tidligere døde 10 000. En bevisst satsing på å ruste samfunnet mot naturkatastrofer har gitt gode resultater, mener Verdensbanken.

Med Vidar Helgesen og Espen Barth Eide som tilskuere ga Heikki E. Holmås (SV) fra seg statsrådsnøkkelen til utenriksminister Børge Brende (H). Det markerte samtidig slutten på en 30-årig politisk tradisjon med bistands- og utviklingsministre. – Nå organiserer vi dette på en ny måte, men utviklingspolitikken vil fortsatt stå veldig sentralt, sier Brende. FOTO: ESPEN RØST

utfordringer, sier han.

Brende appellerer til bistandsbransjen om å være åpen for at en utenriksminister med dette brede perspektivet kan gi noen muligheter, også i utviklingspolitikken.

– Det jeg kan love er at jeg i min nye rolle, i alle samtaler jeg har, vil sørge for å ha dette perspektivet med meg; og at utviklingspolitikken vil stå veldig sentralt, sier han.

Visjon

Han mener også at arbeidet for FNs tusenårsmål og utviklingen i internasjonal fattigdomsbekjempelse, en stor, men stille revolusjon, er det aller viktigste som har skjedd internasjonalt de siste ti årene.

– Jeg tror at det aller mest gledelige, som har betydd mest globalt, er at vi har greid å halvere den ekstreme fattigdommen, allerede før målet: 2015. Nå er min visjon at vi skal legge opp til en politikk internasjonalt med et nytt stort mål: å utrydde den helt innen 2030. Dette lover jeg å fronte som en av mine kjernesaker.

– Mange vil likevel mene at det er problematisk at Norge ikke lenger kan opprettholde en like sterk representasjon internasjonalt, på ministernivå, uten en utviklingsminister?

– Jeg er jo ikke i tvil om at mange som jobber med bistand til daglig er opptatt av norsk representasjon på ulike internasjonale møter. Men jeg vil jo da legge til at det er resultatene av norsk utviklingshjelp, at den fører til utvikling, som er det viktigste. Dessuten: Vi har sittet i få dager. La nå den nye regjeringen få en sjanse! La oss se om det blir et problem eller en utfordring! Det kan være at folk ser dette annerledes allerede om et halvt eller tre kvart år.

Brende forsikrer om at han tar sikte på å være til stede på alle de viktigste møtene om utvikling, enten det er i Verdensbanken eller andre viktige utviklingsinstitusjoner.

– Vi skal selvsagt være til stede når den nye post-2015-agendaen skal fastlegges. Dette er temaer jeg har jobbet med de siste tjue årene. Alle

« Min visjon er at vi skal legge opp til en politikk internasjonalt med et nytt stort mål: å utrydde den ekstreme fattigdommen helt innen 2030 »

som kjenner meg vet at dette brenner jeg for.

– I regjeringsplattformen heter det at regjeringen «i større grad vil stille krav til mottakerne av norsk bistand om fremgang innen områdene demokrati, rettsstatsutvikling og menneskerettigheter»?

– I forholdet til mottakerland må vi vektlegge at det er initiativer i landet som går i riktig retning, at landet gjennomfører en politikk som bidrar til både bedre styresett, herunder anti-korrupsjons-satsing, styrking av menneskerettigheter og en utvikling i demokratisk retning. Men, så er det jo også slik at vi ikke kan legge den samme normen til grunn som i Norge. Det er grunn til å minne om at også vi brukte mange generasjoner på å bygge vårt demokrati.

Dialog

– Samtidig som Norge skal være tøfere overfor våre mottakerland, ofte små land i Afrika, har du fått i oppgave å gjenoppbygge et godt forhold til Kina. Kan du love en konsistent retorikk og politikk på området, der små og store behandles likt?

– Jeg ser ikke noe motsetningsforhold knyttet til dette. Nå er det jo slik at om vi forholder oss til bistandsom-

rådet, så har jo norsk bistand til Kina vært svært begrenset, i hovedsak kun knyttet til kapasitetsbygging på miljøområdet og menneskerettigheter. Og selv disse prosjektene har jo nå nærmest stoppet opp, i en situasjon der forholdet mellom våre to land er på et frysepunkt. En mer avansert tilnærming, i retning av dialog om menneskerettigheter, er jo per i dag ikke mulig. Å fortsette slik er ikke gunstig for noen av partene. Skal vi rette på det, har jeg tro på dialog, dialog og mer dialog.

– I forholdet til våre mottakerland kan det være andre forhold og virkemidler som må vektlegges. Som nevnt må vi forutsette at land tar menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsutvikling på alvor, og at utviklingen går i riktig retning. Bistanden skal jo ikke kompensere for kostnadene ved at man tar gale politiske beslutninger for sitt eget folk. Hvis et land tar 8 prosent av sitt BNP i skatteinntekter, og så konsekvent ikke er villig til å bidra til å skape seg et bredere skattegrunnlag og kanskje til og med bruker store deler av skatteinntektene til militære formål, så må jo Norge på et eller annet tidspunkt sende et signal. ■

gunnar.zachrisen@norad.no

4 Aktuelt

MINISTER UT...

UDs nye lag

Norge står for første gang på 30 år uten en utviklingsminister. Til gjengjeld har landet fått både en erfaren politiker som utenriksminister og en erfaren diplomat som statssekretær for utviklingssaker. På kontoret der utviklingsminister Heikki Holmås ryddet seg ut, har statssekretær Hans Brattskar rykket inn. **Av Gunnar Zachrisen**

Det er et allsidig og spennende lag som nå tar plass i de ærverdige kontorene på Victoria Terrasse. Børge Brende, har som det trønderske forbildet Nils Arne Eggen, satt sammen et lag av folk med «komplementære ferdigheter»: De skal spille hverandre gode.

Alt fra diplomaterfaring i fredsprosesser og klimaarbeid til studier i Sør-Afrika, sikkerhetspolitisk erfaring fra Forsvarsdepartementet og ledererfaring fra Kabul finnes innenfor det nye

lagets spisskompetanse. En av spillerne på laget, Pål Arne Davidsen fra Frp, er trolig den mest bistandskritiske statssekretær i UD's historie. Men også en av de mest beleste og skolerte innenfor utviklingsteori og -forskning.

Til sammen fire statssekretærer, en minister og en politisk rådgiver skal sørge for at Norge fortsatt skårer mål i internasjonal politikk. Her er gjengen som skal sørge for at Norge fortsatt har en stemme både i utenriks- og utviklingspolitikken. ■

Utenriksministeren: **Børge Brende**

Utdanning
Cand.mag. (med historie mellomfag) 1997.

Yrkeserfaring

Økonomisjef i Brende-entreprenør AS 1990–1992. Stortingsrepresentant fra Sør-Trøndelag, 1997–2009. Miljøvernminister, 2001–2004. Næringsminister, 2004–2005. Direktør i Verdens økonomiske forum, 2008–2009. Generalsekretær i Norges Røde Kors, 2009–2011. Administrerende direktør i World Economic Forum (WEF) fra 2011.

Ansvars- og arbeidsområde

Utenriksministeren har det øverste formelle ansvaret for alle geografiske og tematiske områder i norsk utenrikspolitikk, men det understrekes et særlig ansvar for Midtøsten og Nord-Afrika, samt fred og forsoning (med unntak av Somalia).

Statssekretærene: **Hans Brattskar**

Utdanning
Statsvitenskap og økonomi.

Arbeidserfaring:

Lærer ved Høgskolen i Østfold. Aspirantkurs i utenriksstjenesten, fra og med 1984. Seks år som ambassadesekretær ved Norges

ambassader i Washington, DC og Kuala Lumpur. Leder for Utviklingsministerens sekretariat fra 1993 til 1998. Ministerråd ved FN-delegasjonen i New York fra 1998 til 2003. Norsk ambassadør til Sri Lanka fra 2003 til 2007.

Spesialrådgiver for fredsbyggende operasjoner i Utenriksdepartementet, før han i 2008 ble leder for regjeringens klima- og skogprosjekt, deretter ekspedisjonssjef i Miljøverndepartementet. Kommer nå fra stilling som ambassadør til Kenya og Norges representant til FNs organisasjoner i Nairobi.

Politiske verv:

Styremedlem i Haslum Høyre, Bærum og Holmen Høyre, Asker.

Arbeidsområde

Utviklingspolitikk, Verdensbanken, Utviklingsbankene, Unicef og UNDP. Humanitær bistand, Den internasjonale Røde Kors-komiteen, UNHCR og OCHA. Afrika sør for Sahara. Den afrikanske unionen. Somalia, inkludert fred og forsoning. Global helse, WHO og vaksinealliansen Gavi, m.m. Norad. Antikorupsjonsarbeidet. Publikumsstjerner (konsulært + utlendingsfeltet).

Pål Arne Davidsen

Utdanning
Statsvitenskap (sammenlignende politikk), herunder studier og feltarbeid i flere land i Afrika (Sør-Afrika, Namibia, Botswana og Angola.)

...STATSSEKRETÆR INN

På kontoret der utviklingsminister Heikki Holmås ryddet seg ut, har den erfarne diplomaten Hans Brattskar nå rykket inn. Det er statssekretær Brattskar som heretter skal representere og fronte Norges utviklingspolitikk, når utenriksminister Børge Brende ikke har tid.

FOTO: ESPEN RØST

Arbeidserfaring

1997–2003: Diverse vikariater som renholder, hjemmehjelp, vikarlærer og saksbehandler i forsvaret.

2005 Praktikant og forskningsmedarbeider, African Water Issues Research Unit, University of Pretoria/Cape Town, Sør-Afrika.

2007– Utenrikspolitisk rådgiver, Fremskrittspartiets stortingsgruppe.

Januar – juli 2013 Gjesteforsker, ved Center for Strategic and International Studies (CSIS) og Institute for European, Russian and Eurasian Studies, Elliott School of International Affairs, George Washington University, Washington D.C, USA, samt politisk rådgiver (fellow), for republikanernes Chief Deputy Majority Whip Peter J. Roskam i Representantenes hus I Kongressen.

Politiske verv

1999–2001 Nestformann, Fremskrittspartiets Ungdom i Troms

1999–2001 Vararepresentant/fast representant for Frp i Harstad kommunestyre.

2002 Fylkesformann, Fremskrittspartiets Ungdom i Troms.

2002–2004 Sentralstyremedlem, Fremskrittspartiets Ungdom.

2007– Observatør, Internasjonalt Utvalg, Frp.

Arbeidsområde:

Globalt økonomisk samarbeid – WTO/Efta/OECD/IMF, Handel/Sanksjoner (FN, EU, FATF) Næringsfremme – inkl. Norfund. Bedrifters samfunnsansvar og anstendig arbeid. Asia bilateralt og regionalt.

Latin-Amerika bilateralt og regionalt. Kultur og omdømme. Refleks-prosjektet

Ingvild Næss Stub

Utdanning

Statsvitenskap, med studier blant annet fra London School of Economics and Political Science.

Arbeidserfaring

2002 – 2003 Europakommisjonens delegasjon til Norge og Island, informasjonsrådgiver.

2003 – 2006 Europabevegelsen, informasjonsleder.

2008 – 2012 Høyres stortingsgruppe, politisk rådgiver.

2012 – 2013 Minerva, skribent og korrespondent.

Politiske verv:

1997 – 2001 Europeisk Ungdom, sentralstyremedlem (1. nestleder **2000 – 2001**).

1999 – 2002 Ski kommunestyre, 3. vararepresentant for Høyre.

2003 – 2005 Oslo Høyre, medlem av representantskapet.

2008 – 2011 Oslo Høyre, medlem av representantskapet.

Valgkamp **2013** Høyres stortingsgruppe, taleskriver.

Arbeidsområde:

FN. Menneskerettigheter og menneskerettighetsdialogene. Likestilling, oppfølging av sikkerhetsrådsresolusjon 1325.

Internasjonale rettsoppgjør/straffedomstoler. Nordisk samarbeid. Østersjøsamrådet. Bilaterale forbindelser med europeiske land. OSSE. Europarådet. FUSP.

Bård Glad Pedersen

Utdannelse:

Økonomi.

Arbeidserfaring:

2000–2001 Price Waterhouse Coopers. Medarbeider revisjon.

2001–2003 Politisk rådgiver for forsvarsministeren.

2004 – 2005 Statssekretær i Forsvarsdepartementet.

2005 – 2007 Høyres stortingsgruppe. Kommunikasjonssjef.

2007 – 2009 Burson Marsteller.

Kommunikasjonsrådgiver, leder av avdeling for myndighetskontakt.

2009 – 2013 Statoil. Informasjonssjef og pressetalsperson.

Politiske verv:

1998 – 2002 Sentralstyremedlem i Unge Høyre.

1999 – 2001 Fylkestingsmedlem i Nordland.

2000 – 2002 Nestleder i Unge Høyres Landsforbund.

Arbeidsområde:

Sikkerhetspolitikk – Nato, terrorbekjempelse, nedrustning, eksportkontroll, internasjonale fredsoperasjoner. FNs sikkerhetsråd.

USA, Russland, Eurasia, Canada. Nordområdene, nordområdedialogene, Barents-samarbeidet, Arktisk Råd.

Energi og klima, ressurser (levende marine ressurser og mineraler).

Budsjett og administrasjon. Sikkerhet og beredskap.

Den politiske rådgiveren: Ingrid Skjøtskift

Utdanning:

Historie, statsvitenskap og journalistikk.

Arbeidserfaring:

1994–2004 Journalist og reportasjeleder, Adresseavisen, Trondheim.

2004–2008 Politisk redaktør, Adresseavisen, Trondheim.

2008–2011 Europa-korrespondent, Adresseavisen, Bergens Tidende og Stavanger Aftenblad, Brussel.

2011–2012 Landrepresentant, Norges Røde Kors, Kabul.

2012–2013 Kommentator, Adresseavisen, Trondheim.

Politiske verv:

1990–1998 Sentralstyremedlem, Unge Høyres Landsforbund.

1994–1998 Medlem av Sør-Trøndelag fylkesting. Hovedutvalg for helse og sosial.

Arbeidsområde:

Forholdet til Stortinget, koordinering politisk ledelse.

6 Aktuelt

I Ghana svarer 40 prosent av husholdningene at de har betalt en bestikkelse knyttet til utdanning i løpet av det siste året. Bildet er fra en skole i hovedstaden Accra der 20 lærere har som oppgave å undervise rundt 700 elever.

FOTO: NTB-SCANPIX/EPA/NIC BOTHMA

SJOKK-RAPPORT om svindel i skolene

Samtidig som den blå-blå regjeringen har lovet en storsatsing på bistand til utdanning, konkluderer en ny rapport med at utdanning er en av de aller mest korrupsjonsutsatte sektorene i utviklingsland. **Av Gunnar Zachrisen**

Utdanning er spesielt utsatt for korrupsjon, fastslår Transparency International i rapporten Global Corruption Report som ble lansert tidligere denne måneden. Årsaken er blant annet at store summer ofte blir utbetalt gjennom en kompleks struktur av ulike administrative nivåer, mens kontrollen er utilstrekkelig – hele veien fra sentralregjeringen og ned til den enkelte skolen.

Utdanningssektoren i Afrika er blant de absolutt verste i verden hva gjelder svindel og juks. I Nigeria forsvant minst 120 millioner utdanningskroner i løpet av to år, og i Kenya minst dobbelt så mye i løpet av en femårsperiode, ifølge rapporten.

Fire av ti

I det vestafrikanske landet Ghana

oppgir 40 prosent av de spurte i undersøkelsen å ha betalt en bestikkelse i løpet av de siste 12 månedene. I en tilsvarende undersøkelse i fem østafrikanske land i fjor skårer Norges mangeårige bistandspartner Tanzania høyest med 28 prosent, foran Uganda med 27 prosent, Burundi med 16 og Kenya med 14 prosent. Både Uganda og Burundi får i dag norsk bilateral utdanningsstøtte. Rwanda skiller seg ut ved at bare 1,4 prosent av de spurte oppgir å ha betalt en bestikkelse som motytelse for et utdanningsgode.

Samtlige av disse landene får i dag norsk utdanningsstøtte via betydelige norske bidrag til FN og Verdensbanken, mens Uganda og Burundi også får norsk bilateral utdanningsbistand. Tanzania mottar dessuten betydelige beløp i budsjettstøtte fra Norge, til sammen 150 millioner kroner i 2012.

Appollinaire Mupiganyi, leder av Transparency International i Rwanda

Den nye rapporten beskriver en såkalt «tracking-studie» over pengeoverføringer til 180 skoler i Tanzania i 2010. Studien fastslo at om lag 37 prosent av pengene som ble bevilget av regjeringen til utdanning forsvant før den nådde skolene.

Maktmisbruk

Utdanningens relative betydning for den enkelte familie gjør at maktpersoner innenfor skoleverket utnytter sin posisjon til å begå utpressing, skriver Transparency i sin rapport. Denne fristelsen øker når ansatte opplever å være underbetalt av myndighetene, eller periodevis ikke mottar noen lønn i det hele tatt.

Samtidig som de fleste foreldre har et sterkt ønske om å bidra til å gi sine barn gode framtidsmuligheter, kan de være ukjent med hva som faktisk utgjør en ulovlig avgift. Likevel kan de samlede kostnadene for samfunnet bli enorme, og det er de fattigste som blir taperne i kampen om skoleplasser og gode karakterer. I Vietnam er den vanlige prisen for en bestikkelse for å oppnå skoleplass ved de mest populære grunnskolene

Utdanningsbistand

- Den samlede internasjonale bistanden til grunnskoleutdanning beløper seg til omlag 34 milliarder kroner hvert år (EFA Global Monitoring Report, 2010).
- Av dette går omlag 11 mrd. kroner til lavinntektsland. (2010)
- Norsk bistand til utdanning utgjør 1,6 milliarder kroner (Norad, 2012).

om lag dobbelt så høy som en årlig gjennomsnittsinntekt.

Spøkelsesskoler

Ifølge rapporten har korrupsjon i skoleverket en rekke ulike former, alt fra manipulering med innkjøp i forbindelse med bygging av skoler til «spøkelselærere» og rene «spøkelsesskoler». Bare i Pakistan skal det finnes opptil 8000 «spøkelsesskoler», skoler som mottar overføringer men som bare finnes på papiret.

Andre former for svindel er å undergå midler til skolebøker og annet

Tove Wang,
generalsekretær
i Redd Barna

Bjarne Garden,
avdelingsdirektør
i Norad

materiell, bestiktelser for å få tilgang til skoleplasser, bestiktelser for å få papirer på oppnådde akademiske grader, kjøp av enkeltkarakterer eller hele vitnemål, nepotisme i utnevning av lærere, misbruk av skolebudsjetter til private formål, ulike typer uetisk jobbfravær, samt at lærere opptre som godt betalte privatlærere for enkeltelever heller enn å gjøre jobben sin. Også ulike former for seksuelle tjenester i betaling for skolerresultater er vanlig og regnes som korrupsjon.

Høyere utdanningsinstitusjoner er minst like utsatt for de samme formene for korrupsjon som grunnskolene. I tillegg har de spesielle utfordringer knyttet til rekruttering, opptak, nepotisme, tilgang til studentboliger, karaktersetting, maktgruppers påvirkning på forskningsresultater, plagiat-problematikk, «spøkelsesforfattere» og uetisk redaksjonell opp treden i akademiske tidsskrifter.

Ghana på topp

Rapporten offentliggjør også resultatene av Transparency Internationals Global Corruption Barometer. Denne undersøkelsen om bestiktelser om-

fatter 114 000 spurte i 107 land over hele verden, både rike og fattige land. Her er folk spurt om de eller husholdningen deres har betalt en bestikkelse i forbindelse med utdanning i de siste 12 månedene.

Verstingen i denne undersøkelsen er Ghana der om lag 40 prosent svarer ja på spørsmålet om bestiktelser. I det samme landet var gjennomsnittlig lærerfravær på 24 prosent av skoletimene. Nederst på listen over afrikanske land finner vi enda en gang Rwanda der bare om lag 1 prosent oppgir å ha betalt for slike ulovlige tjenester. Landet har etablert omfattende kontrollsystemer og resultatbaserte leder- og medarbeideravtaler som gjennomsyrrer systemet fra topp til bunn.

– Alle de østafrikanske landene har fine lover mot korrupsjon. Forskjellen på Rwanda og de andre er at det her finnes en politisk vilje til å bruke lovene og å straffe de som bryter dem, sier leder av Transparency International i Rwanda, Appollinaire Mupiganyi, i en kommentar.

Under president Paul Kagames styre har Rwanda iverksatt en rekke tiltak mot korrupsjon, og landet har fått stadig bedre score på internasjonale rangeringer av korrupsjon.

På verdensbasis svarer om lag 16 prosent av de spurte at de har betalt en bestikkelse. Et mulig lyspunkt for utdanningssektoren er at den er «slått» av politiet (31 prosent), domstolene (24 prosent), og eiendomsregistre (21 prosent). Helsesektoren ligger på om lag samme nivå som utdanningssektoren (17 prosent). ■

«En 'tracking-studie' over pengeoverføringer til 180 skoler i Tanzania fastslo at om lag 37 prosent av bevilgede penger forsvant før de nådde skolene»

Les mer på nett

Transparency International: Global Corruption Report: Education. Earthscan, 2013

Redd Barna-sjefen: – Uakseptabelt

– Det er helt uakseptabelt at foreldre må betale for at barna skal få den utdanningen de har rett til. Norske ambassader bør prioritere å følge utdanningssektoren tett i arbeidet med godt styresett, sier Redd Barnas generalsekretær Tove Wang.

Av Gunnar Zachrisen

Hun mener dette er særlig viktig i en situasjon der utdanningsbistanden øker til land med høy risiko for korrupsjon.

– Arbeid med gjennomsiktede budsjettprosesser og regnskap hvor ekstern bistand synliggjøres bedre vil bidra til mer åpenhet og etterprøvbarehet, sier hun.

I tillegg mener hun det er viktig å følge med på hvordan midlene anvendes lokalt – ned til den enkelte skole.

– Hvis foreldre, lærere og lokalsamfunn får innblikk i hvor mye penger som er bevilget til ulike formål, er de bedre i stand til å etterspørre hvordan midlene anvendes. Sivilsamfunn og media bør styrkes slik at de kan utøve en bedre vaktbikkjefunksjon. Bedre samarbeid mellom ulike bistandsgivere kan hindre dobbeltfinansiering og underslag. Gode systemer for lønnsutbetalinger for lærere vil også bidra i riktig retning, sier Wang.

Nulltoleranse

– Vi har ikke grunn til å tro at korrupsjon forekommer i større grad i utdanningssektoren enn i andre sektorer, men all korrupsjon er et problem for utvikling, uansett omfang. Den nye regjeringen vil ha nulltoleranse som prinsipp, sier Høyres nye statssekretær Hans Brattskar.

Han mener korrupsjon i utdanningssektoren favner vidt, og har merket seg rapportens eksempler: beskrivelser av «spøkelsesskoler», «spøkelseslærere» og «spøkelseselever», kjøp og salg av stillinger, penger eller seksuelle tjenester for karakterer, opptak eller eksamener, lærere som gir dårlig undervisning om dagen, men ivrig ekstraundervisning om kvelden og i forhold til innkjøp av tjenester og skolebygg.

– UD/Norads varslingsystem har fått nærmere 500 varslingsaker siden 2007, men få har vært i forbindelse med utdanning. Det betyr sannsynligvis at problemet er underreportert, sier han.

– Norge skal ta en global lederrolle

i arbeidet med utdanning, lover regjeringen. Er det klokt når sektoren er så preget av korrupsjon?

– Ja, det er det, blant annet fordi 61 millioner barn aldri begynner på skole. Utdanning er en menneskerett og det er en av grunnsteinene for fattigdomsbekjempelse. Mens antall barn uten skolegang er redusert betydelig siden 1999, fra 108 til 61 millioner, er det store utfordringer med kvaliteten på undervisningen. Videre er det et stort problem at mange aldri gjennomfører ungdomsskolen, sier Brattskar.

Ifølge statssekretæren blir alle utdanningstiltak som støttes av Norge fulgt opp av faglig rådgivning i forhold til risiko for korrupsjon.

Ikke overrasket

Bjarne Garden, leder av Norads avdeling for helse og utdanning, er ikke overrasket over omfanget av korrupsjon som TI-rapporten avdekker. Samtidig mener han at det er økende bevissthet om viktigheten av gode kontrollsystemer.

– Problemstillingen Transparency peker på er ikke ny, utfordringene det pekes på er man godt kjent med. Det er derfor gode grunner til at vi har anti-korrupsjon som del av vår tilnærming både overfor partnere som tildeles norske midler og overfor mottakernes forvaltning av dem, sier han.

Avdelingsdirektøren viser til at nye analysemetoder er tatt i bruk i ulike mottakerland for å kvalitetssikre at pengene kommer fram til den enkelte skole og elev. Analysene går under navn som «Public Expenditure Tracking Surveys», «Public Expenditure and Financial Accountability Tracking Surveys» og «Public Expenditure Reviews».

– Mange tiltak på landnivå bruker åpenhet som mottiltak mot korrupsjon, ved at skolens budsjett og pengebruk slås opp på veggen til skolen. Det er også eksempler på at det opprettes kommisjoner for å undersøke og få bukt med «spøkelseslærerproblematikk», forteller Garden. ■

Norsk utdanningsbistand

■ I 2012 var den norske bistanden til utdanning på til sammen 1,6 milliarder kroner. Den rødgrønne regjeringens budsjettforslag for 2014 foreslår å øke satsingen til om lag 1,75 milliarder kroner.

■ Utdanningsstøtten kanaliseres enten direkte til mottakerlands myndigheter eller som støtte via FN-organisasjoner eller multilaterale finansinstitusjoner som Verdensbanken.

■ De største mottakerne av norsk bilateral utdanningsbistand i 2012 er: **Nepal** (72 millioner kroner), **Uganda** (51 mill. kr.), **Madagaskar** (49 mill. kr.), **Somalia** (42 mill. kr.), **Burundi** (41 mill. kr.) og **Palestina** (40 mill. kr.).

■ De frivillige organisasjonene er også en viktig kanal for støtten til utdanning. De to organisasjonene som fikk mest støtte til utdanning i 2012 er **Redd Barna** (87 millioner kroner) og **Flyktningshjelpen** (76 mill. kr.).

8 **Aktuelt**

I nødssituasjoner har jenter en tredobbel ulempe på grunn av deres alder, deres kjønn og deres humanitære status.»

Gezahegn Kebede, Plan International. Organisasjonen lanserte nylig en rapport som dokumenterte at jenter i pubertetsalderen er særlig utsatt under katastrofer.

■ BARNESOLDATER

Svartelister, men gjør unntak

USA svartelister land som bruker barnesoldater, men Jemen, Tsjad, og Sør-Sudan har fått dispensasjon fra loven og vil likevel motta amerikansk militær bistand. Rwanda og den Sentralafrikanske republikk vil derimot ikke det. Det er et tegn på at loven mot barnesoldater blir praktisert strengere enn før, skriver Thingprogress.

— Modig av Norge å satse på utdanning

Solberg-regjeringen vil satse på utdanning i kampen mot verdens fattigdom. Det er både risikabelt og modig, mener Nora Fyles, leder av FNs initiativ for jenters utdanning. **Av Anne Håskoll-Haugen**

Redd Barna, Plan Norge, Unicef-Norge og SOS-barnebyer heier alle på den blå-blå utdanningsentusiasmen. Statsminister Erna Solberg blogget tidligere i år om at utdanning var hennes favoritt-tema innen fattigdomsbekjempelse, og de borgerlige partiene har vært enige om en utvidet bistandssatsing på utdanning.

Nora Fyles – leder for UNGEI, FNs initiativ for jenters utdanning – var nylig på besøk i Norge. Hun jobber for å få givere til å samarbeide om å sikre grunnutdanning for alle barn, og jenter spesielt.

– *Hvorfor er troen på viktigheten av jenters utdanning så sterk?*

– Vi vet at å investere i jenters utdanning gir høy avkastning. Det er så mange ting som påvirkes av jenters utdanning: mødre helse, barnehelse, mødredødelighet, hiv/aids, økonomisk vekst, toleranse ... Nesten alle mål på utvikling, slik de er beskrevet i tusen årsmålene, har en eller annen tilknytning til jenters utdanning, sier Fyles.

Informerte valg

UNG EI-sjefen viser til at i husholdningene blir mange beslutninger om pengebruk, mat, helse og utdanning tatt av kvinner. Det finnes undersøkelser som fastslår at jenter som tar utdanning blir flinkere til å ta informerte valg om hvordan de skal bruke familiens penger. Kvinner som får gå på ungdomsskole vil være mer informert om ulike tjenester de har krav på, og får lettere tilgang til dem, enn jenter uten utdanning.

– *Men hvorfor så skarpt fokus på jenter? Tall fra UNICEF viser at 42 prosent av dem som ikke går på skole er gutter. Det er mange det også?*

– Vi har to fokusområder: Det ene er jenters tilgang til utdanning, og kvalitet på jenters utdanning. Det andre er likestilling mellom gutter og jenter, noe som betyr at vi må jobbe for å endre den ubalansen som eksisterer i dag. Det kan man ikke gjøre uten å inkludere gutter og menn i samtalen. For å si det litt enkelt; jenter trenger mer utdanning for å få de samme mulighetene som guttene vanligvis ville hatt, derfor er det viktig å løfte jentene.

Glemte gutter

– *Blir gutters utfordringer underkommunisert?*

– Absolutt, det hele er veldig misforstått. Det er ikke i alle land at det er jentebarna som møter størst utfordringer. I noen land er det tvert i mot guttene. Det kan være i konflikt-situasjoner hvor gutter blir rekruttert som barnesoldater og aldri får skolegang. Eller i samfunn som lever av

Bare å flytte penger uten stadig å følge med på de faktiske forholdene er risikabelt. Nora Fyles, leder av FNs initiativ for jenters utdanning»

– Det er modig av den norske regjeringen å satse på utdanning. Mange givere foretrekker å jobbe med helse der det er lettere å kontrollere variablene, sier leder av FNs initiativ for jenters utdanning, Nora Fyles.

FOTO: ANNE HÅSKOLL-HAUGEN

kvegbruk hvor guttene følger dyrene på beite. Ettersom det er familiens livsgrunnlag, blir guttenes valg begrenset.

Fyles mener likevel at samfunnet generelt favoriserer gutter og menn når det kommer til hvem som har makt til å ta beslutningene, og hvem som har flest privilegier. Samtidig forteller hun at virkeligheten på bakken har endret seg totalt de siste 15 årene.

– Da UNGEI ble stiftet i 2000 var de fleste barn som ikke gikk på skolen jenter. Men inkluderingen av jenter i skolen siden den gang har vært massiv. Nå handler det ikke lenger om å gi jenter tilgang til barneskolen, men om å få dem inn på ungdomsskolen. Det byr også på noen helt andre utfordringer i forhold til tidlige graviditeter, seksuell trakassering, sex i bytte mot å skrive seg inn på en skole og så videre, sier hun.

«Tall til å stole på»

– *For hvert år en jente tar utdanning ut over barneskolen, skal visst-*

nok inntekten hennes øke med 10–20 prosent. Hvor troverdige er slike tall?

– Tallet du nevner er basert på en verdensbankrapport som viser de økonomiske fordelene ved jenters utdanning. Selv om det kanskje virker utrolig, er dette en beregning du kan stole på. Med bare barneskolen er det få jobber som er tilgjengelige for en jente. Vi vet at mens gutter kan få adgang til jobber med bare fullført barneskole, må jenter tilbringe mye mer tid på skolen for å få en jobb i det hele tatt. Jo høyere utdanning, dess mer kan hun få betalt. Og hun blir også i stand til å skape sin egen jobb når hun har lært seg matte og skriving på et litt høyere nivå. Å investere i jenters utdanning har god avkastning. Utdanning jevner ut forskjellene, ikke helt, men langt på vei.

– *Er det ikke mye mer som må være på plass for at utdanning skal bli en ressurs for mennesker i utviklingsland? Jobber, minimumslønn, rettigheter på arbeidsplassen og barnehager, for eksempel?*

■ UTDANNING

70

prosent av skoleelevne i Den sentralafrikanske republikk har ikke vendt tilbake til skolen siden konflikten i landet brøt ut i desember i fjor, ifølge en Unicef-undersøkelse.

■ KLIMA

Fattige truet av klimaendringer

Hyppigere naturkatastrofer som følge av klimaendringer kan true arbeidet mot fattigdom, ifølge en rapport fra Overseas Development Institute. «Hvis det internasjonale samfunnet mener alvor med å utrydde fattigdom innen 2030, må beredskap mot naturkatastrofer settes i sentrum for arbeidet mot fattigdommen. (...) Hvis ikke, vil målet om å utrydde fattigdom ikke være oppnåelig», heter det i rapporten.

– Jo, det er mange ting som avgjør verdien av utdanning. De som investerer i utvikling jobber ikke i et enkelt miljø. Derfor er det modig av den norske regjeringen å bestemme seg for å investere i utdanning, spesielt i jenters utdanning. Mange givere foretrekker å jobbe med helse der det er lettere å kontrollere variablene. Kjøper man malarianett, blir det færre som blir smittet av malaria. Men når det gjelder skole er det høyere risiko, og det tar lang tid før man ser resultatene. Det passer ikke inn i de vanlige femårsplanene man ofte opererer med i bistand.

Kapasitetsbygging

– Norske myndigheter har lovet en milliard ekstra til jenters utdanning i utviklingsland. Men er mer penger alt som skal til?

– Penger er viktig, men definitivt ikke alt. Utviklingspartnere har jobbet lenge med hva det vil si å være en god bistandsgiver, bidra på en god måte og oppnå resultater. Det har vært

mye fokus på å få «mye bistand igjen for pengene». Men med mer penger uten å bygge kapasiteten til dem som skal håndtere pengene, er det høyst usannsynlig at resultatene vil bli gode.

– Så hvilke råd vil du gi Norges nye regjering?

– Jeg vil anbefale fortsatt støtte til det globale partnerskapet for utdanning. Men det er også viktig at Norge selv holder et øye med utviklingstrendene. Bare å flytte penger uten stadig å følge med på de faktiske forholdene er risikabelt. For eksempel er det nå en overaskende økning i graviditeter i 5., 6. og 7. klasse i mange afrikanske land. Mange jenter faller ut av skolen på grunn av dette. Det betyr at å sikre jenters utdanning handler om mye mer enn utdanningen i seg selv. Det handler like mye om å sikre at jentene er trygge på skolen. At det finnes lærere som er i stand til å takle utfordringene med at jenter tar utdanning. Og lærere som faktisk er gode til å undervise. ■

anne_hh@me.com

Jenters utdanning løser alt – nesten

65 millioner jenter som burde ha sittet på skolepulten, gjør det ikke. 116 millioner unge kvinner i utviklingsland har aldri fullført barneskolen. To tredjedeler av verdens analfabeter er kvinner.

Statsminister Erna Solberg har plassert jenters utdanning øverst på listen over viktige bistandstiltak. Kanskje ikke så rart, hvis man skal tro på FNs liste over *alt* utdanning av jenter skal føre til:

Færre kvinner vil dø i barsel

Hvis alle mødre fullfører barneskolen, vil mødredødeligheten reduseres med to-tredjedeler.

Færre barn vil dø

Hvis alle kvinner hadde barneskolen, ville 15 prosent færre barn dø. Hvis de i tillegg fullførte ungdomsskolen, ville 50 prosent færre barn dø.

Færre underernærte barn

Hvis kvinner gjennomførte barneskolen, ville 1.7 millioner barn bli reddet fra veksthemming og feilernæring. Med ungdomsskole i tillegg, vil 12 millioner bli reddet.

Færre altfor unge mødre

Etter fullført barneskole, vil ti prosent færre jenter føde barn før de fyller 17 år. Med fullført ungdomsskole vil hele 60 prosent færre bli tenåringsmødre.

Mindre befolkningsvekst

Jenter som utdanner seg får færre barn. I Afrika sør for Sahara får kvinner uten utdanning i gjennomsnitt 6.7 barn. Med fullført barneskole faller tallet til 5.8, og etter fullført ungdomsskole til 3.9.

Senere giftemål

Hvis alle jenter fikk gå på barneskolen, vil det bli 14 prosent færre barn som gifter seg. Og med fullført ungdomsskole ville antall unge bruder bli redusert med to-tredjedeler.

Mer likestilling

Utdanning minsker forskjellen mellom menn og kvinner. I Pakistan, for eksempel, tjener kvinner som har fullført barneskolen 51 prosent av hva mennene tjener. Men med ungdomsskole får de 70 prosent av mennenes inntekt.

Flere kvinner i jobb

I et land som Brasil er mindre enn 37 prosent av kvinner uten utdanning i jobb. Antall yrkesaktive kvinner øker til 50 prosent etter fullført barneskole, og til 60 prosent hvis de har gått på ungdomsskolen.

Listen er hentet fra nettsidene til United Nations Girls Education Initiatives (UNGEI). Tallene er fra 2012 EFA Global Monitoring Report Education Transforms, utgitt av UNESCO.

10 **Aktuelt**

Fredsstyrker med skarperere oppdrag

Å felle en samlet dom over FN-styrkene er umulig. Historiens mørke skygger preger fremdeles blåhjelmene – samtidig som de blir møtt med glede og forhåpning i eksempelvis Mali. I DR Kongo (bildet) er konflikt-situasjonen for kompleks til at FN-styrkene har klart å takle det, mener forsker Richard Gowan.

FOTO: WALTER ASTRADA

FNs blåhjelmer sliter med at konfliktene de skal bidra til å løse blir både mer kompliserte og langvarige. Verken FNs fredsbevarende operasjoner i DR Kongo eller Darfur er noen suksess. Norske soldater har nå sluttet seg til den nyeste fredsstyrken i Mali.

Er mulighetene for å lykkes større der?

Av Hege Opseth og Jan Speed

Siden 2011 er det satt i gang ti nye fredsoperasjoner i åtte afrikanske land, mens det har vært 50 ulike operasjoner siden 2000. Bak fredsoperasjoner står ulike organisasjoner som FN, Den afrikanske union eller Economic Community of West African States, eller kombinasjoner av disse. Til tross for at det har blitt stadig færre væpnede konflikter i Af-

rika de siste 20 årene, er det likevel fortsatt et stort behov for FN-fredsstyrker eller militær innsats fra Den afrikanske unionen.

I fjor kostet FNs fredsbevarende operasjoner om lag 44 milliarder kroner. Norge bidro med rundt 380 millioner kroner.

– Det vil være et vedvarende behov

Fortsetter på neste side →

12 Aktuelt

← Fortsetter fra forrige side

for investeringer i FNs fredsbevaring. Det er fortsatt lettere å mobilisere til innsats etter at en konflikt har blusset opp, enn å mobilisere politisk vilje for å arbeide for å unngå konflikt, sier Paul-Simon Handy, forskningsdirektør ved South African Institute of Security Studies.

Kaotiske utfordringer

Hvitmalte kamphelikoptre som henger i luften og skyter mot opprørere som har forskanset seg med bombekastere i det østlige DR Kongo. Tropper fra Den afrikanske unionen i Mogadishu som lever i stadig frykt for islamistenes selvmordsbombere. Og nå også soldater som kjemper mot både islamske opprørere, sandstormer og hete i nord-Mali. De gjenværende konfliktene i Afrika er blitt kaotiske utfordringer for en rekke ulike fredsstyrker. Samtidig er forskere skeptiske til om blåhjelmene er godt nok rustet til å sikre fred og beskytte sivile.

– Konfliktmønstre endrer seg i Afrika. Det er mindre og mindre åpen krig, og stadig mer flytende, lokale konflikter. De væpnede gruppene kan være små, men har ofte evne til å gjøre stor skade. Konfliktene kan også ha internasjonale dimensjoner, men utspring i lokalt ustabilitet, sier Paul-Simon Handy.

Dårligst i Darfur

Richard Gowan, forsker ved Senter for internasjonalt samarbeid ved New York University, mener at det er for store forventninger til hva fredsbevarende styrker kan gjøre, og presiserer at det å bygge demokratiske stater er en langsiktig prosess som også må involvere utviklingsorganisasjoner, Verdensbanken og lokale ledere.

– Jeg mener at Darfur i Sudan nok er det stedet hvor de fredsbevarende styrkene lykkes dårligst i dag. De har ikke klart å utgjøre en forskjell. En dag må vi kanskje trekke styrkene ut og innse at det ikke har fungert. Men FN er fremdeles ikke veldig gode på å snakke om feilgrep, så det kan være at operasjonen vil pågå en lang stund til, sier Gowan.

Norge på plass i Mali

Om FN vil lære av tidligere erfaringer er for tidlig å si når det gjelder Mali. Utfordringene er allerede kommet tydelig til syne. MINUSMA – Mission multidimensionnelle intégrée des Nations Unies pour la

Befolkningen i Mali håper FN-styrken kan bidra til fred i landet. Men det blir en krevende oppgave. Bildet viser FN-soldater fra Senegal på patrulje i Malis hovedstad Bamako. FOTO: SCANPIX

stabilisation au Mali – er en stor fredsoperasjon. Planen er at nærmere 14 000 personer – 11 200 soldater, 1440 politifolk og i overkant av 1000 internasjonale og nasjonale sivilt ansatte – skal delta.

Norge sender rundt 20 soldater, blant annet flere etterretningsoffiserer. FN-styrken skal aktivt kunne «stabilisere» befolkningssentra og skape sikkerhet langs hovedveiene. Styrken har også fått i oppdrag å demobilisere og reintegrere opprørerne (inkludert barnesoldater), støtte valgprosesser og nasjonal dialog, og gjennomføre en reform av sikkerhetssektoren. Flere måneder etter etableringen mangler FN-styrken fremdeles 7000 soldater og helikoptre.

Prislappen for i år er rundt to milliarder kroner. Norges bistand til Mali i 2012 var til sammenligning på 94,8 millioner kroner.

NUPI-forsker Randi Solhjell mener fredsstyrkene i Mali vil stå overfor store utfordringer.

– Sikkerhetsrådet vedtar mandater med store mål. Det er ofte til frustrasjonen for soldatene på bakken fordi det mange steder er mangel på grunnleggende logistikk og personell, sier Solhjell.

Uten suksess

I over 13 år har FN drevet en fredsoperasjon i DR Kongo – først kalt MONUC, nå MONUSCO. Selv om det er stabilt i store deler av det veldige landet, har ikke de 18 000 FN-soldatene klart å gi tilstrekkelig beskyttelse til sivilbefolkningen i de østlige delene av landet. Der opererer et 20-talls ulike

Paul-Simon Handy, forskningsdirektør ved South African Institute of Security Studies

FOTO: AUSTRIAN ARMED FORCES

Richard Gowan, forsker ved New York University

Randi Solhjell, forsker ved NUPI

FOTO: NUPI

opprørsgrupper, noen veldig lokalt basert, mens andre trekker på støtte fra nabolandene. En av gruppene, Allied Democratic Front ADF, har trolig også bånd til Al Shabaab og al Qaida i Somalia.

Etter at opprørsgruppen M23 ydmyket FN ved å invadere provinshovedstaden Goma i DR Kongo i november i fjor bestemte FNs sikkerhetsråd å styrke operasjonen i Kongo med en egen innsatsstyrke. De har fått et offensivt mandat. Da M23-granater landet i Goma, ble FNs kamphelikoptre og skarpskyttere satt inn for å tvinge opprørerne bort fra høydedragene over byen.

Richard Gowan mener at FN aldri har vært i stand til å takle den komplekse sikkerhetssituasjon i DR Kongo.

– Diplomater begynner å spørre hvorfor noen av disse fredsoperasjonene pågår så lenge. Jeg tror derfor at dagens modell for fredsbevaring i FN-regi vil komme under stadig sterkere press de neste årene, sier han.

Dyster historie

Gowan mener det er for lett å fokusere på operasjonelle utfordringer som mangel på militære helikoptre.

– Dette er hindringer, men det virkelige store problemet er at i mange situasjoner, som i Darfur og Kongo, må FN arbeide med nasjonale ledere og regjeringer som er uorganiserte, korrupte og uten tillitt til FN, sier den amerikanske professoren til Bistandsaktuelt.

Historien til de fredsbevarende styrkene er farget av FNs manglende vilje og evne til å stanse folkemordet

i Rwanda i 1994. En annen hendelse er massakren i Srebrenica.

– Disse to situasjonene er noe som fremdeles kaster lange skygger over FNs fredsbevarende arbeid. Minnene om disse forferdelige overgrepene er noe som brukes som motivasjon for å forbedre arbeidet – og unngå lignende katastrofer i fremtiden, sier Gowan.

Nupi-forsker Randi Solhjell er også opptatt av at det er nødvendig å lære av de feilene som er gjort tidligere.

– Det er nødvendig å tenke mer gjennom hvordan man definerer FN-operasjoner og hvordan man velger å gå inn i en situasjon. Ofte betegnes sikkerhet som noe maskulint, og noe man kan gripe an og håndtere med våpen og militær tilstedeværelse. Men det er like viktig å også ta med matsikkerhet i et sikkerhetsperspektiv, sier Solhjell.

FN blir et substitutt

Å felle en samlet dom over FN-styrkene er umulig. I Haiti er skepsisen stor, i Sør-Sudan er forventningene enorme – og i Mali blir fredsstyrkene møtt med glede etter en kaotisk periode. Men hvorvidt det er mulig å lykkes er uvisst. Gowan påpeker at FN lett kan bli et substitutt for regjeringen i enkelte land.

– I Mali er dette i særdeleshet et problem. Det er fordi det er mye organisert kriminalitet, og mange politikere skal være knyttet til disse nettverkene. Da kan det virke enklere å forholde seg til FN som makten, sier Gowan. ■

opsethmedia@gmail.com

« Diplomater begynner å spørre hvorfor noen av disse fredsoperasjonene pågår så lenge. Jeg tror derfor at dagens modell for fredsbevaring i FN-regi vil komme under stadig sterkere press de neste årene »»

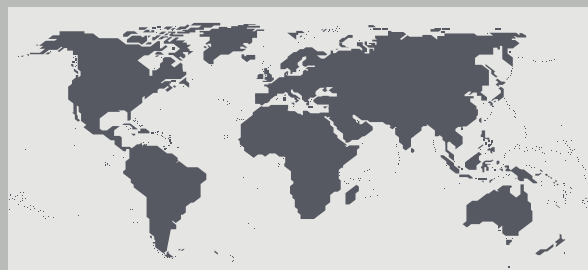

FNs fredsbevarende styrker

193 medlemsland støtter FNs fredsstyrker med personell, utstyr og penger.

Siden starten i 1948 har FN etablert **68** fredsbevarende styrker.

Det er i dag **16** pågående operasjoner på fire ulike kontinenter.

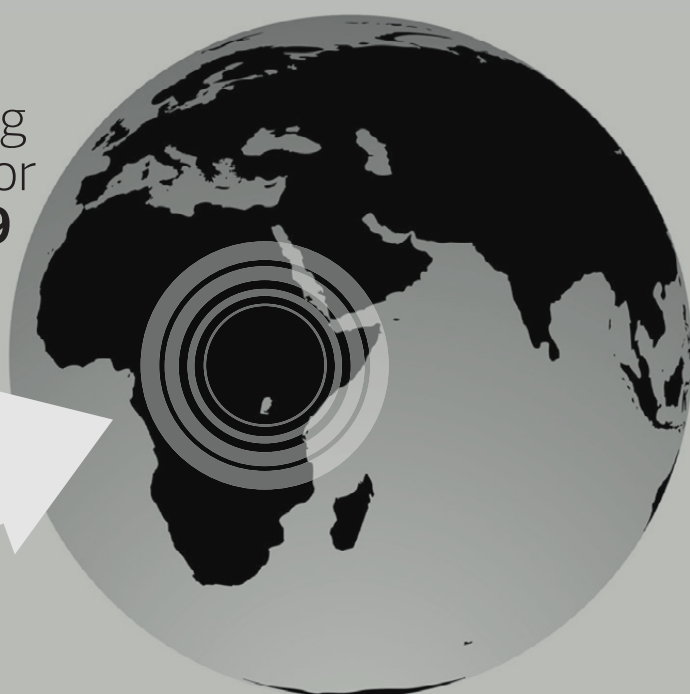
Over **100 000**

nordmenn har bidratt i 100 fredsoperasjoner i 40 land.

Norge deltar i dag i sju av FNs pågående operasjoner: Mali, DR Kongo, Liberia, Sør-Sudan, Libanon/Israel/Syria/Egypt, Kosovo og Haiti.

I 1949 ble fem norske militæroffiserer sendt til Kashmir for å overvåke opprettholdelsen av våpenhvilen mellom India og Pakistan. Dette var Norges første fredsbevarende innsats på vegne av FN.

Den største innsatsen i dag er i Darfur, hvor FN har **25 289** mennesker utplassert.

Fredsstyrkene er en gigantisk logistikk-operasjon

Dette er noe av utstyret:

46 FLY

33 437 BILER

12 SKIP

22 SYKEHUS

252 MEDISINSKE KLINIKKER

147 HELIKOPTRE

Globalt ansatte på oppdrag for fredsstyrkene:

113 766

114 land bidrar med politi og militært personell.

FN-styrkens totale budsjett:

\$ 7.3 MILLIARDER

... noe som er mindre enn en halv prosent av det verdens ledere samlet sett bruker på det militære.

66 hjelpearbeidere drept på jobb i 2012

Aldri før har det vært så mange alvorlige angrep mot hjelpeorganisasjoner som i fjor. Verst var det i Afghanistan. Det viser ferske tall fra Aid Worker Security Report 2013. **Av Hege Opseth**

Tall fra FN viser at antall mennesker i verden som trenger humanitær hjelp øker. Samtidig blir det stadig farligere å være hjelpearbeider. I løpet av det siste tiåret har antallet angrep på hjelpearbeidere økt kraftig. Og 2012 var et nytt negativt rekordår. Aldri før har det vært så mange alvorlige angrep mot sivile hjelpeoperasjoner. Det viser nye tall fra Aid Worker Security Database.

– Vi merker at sikkerheten blir mer utfordrende i deler av verden. Dette går i bølger og følger den generelle

« Blant væpna grupper er det for liten respekt for uavhengig, nøytralt humanitært arbeid »

politiske utviklingen i landene vi jobber i. Nå synes vi det er en periode hvor det er noe vanskeligere å jobbe, sier kommunikasjonssjef Rolf Vestvik i Flyktninghjelpen.

91 kidnappet

Dette er nøkkeltall fra Aid Worker Security Report 2013:

- 66 hjelpearbeidere ble drept på jobb
- 272 hjelpearbeidere ble utsatt for større angrep
- 115 ble skadet
- 91 ble kidnappet

Til tross for at det aldri har vært flere angrep mot humanitære operasjoner enn i fjor, ble færre hjelpearbeidere rammet enn året før. I 2011 var tallet 308, for 2012 er tallet 272. Tallet er likevel to ganger så høyt som for ti år siden.

Rolf Vestvik, kommunikasjonssjef i Flyktninghjelpen.

– Liten respekt

Flyktninghjelpen opplevde flere dramatiske hendelser i fjor. Blant annet ble fire ansatte kidnappet i flyktningleiren Dadaab på grensen til Somalia, og en medarbeider ble kidnappet i Afghanistan i sommer. Og nettopp kidnappinger er ifølge rapporten en av de største truslene mot hjelpearbeidere.

– Det vi merker er at den viktige nøytraliteten til hjelpearbeiderne utfordres. Blant væpna grupper er det for liten respekt for uavhengig, nøytralt humanitært arbeid. Om det skyldes at disse gruppene er uinformerte, eller om de faktisk ønsker å drive humanitære organisasjoner ut av områder, er uklart. Det kan være at noe bygger på kunnskapsløshet, slik at hjelpeorganisasjonene bare blir fremmedelementer på slagmarkene. Men det kan også være en villet konflikt, sier Vestvik.

Syria klatrer på dyster liste

Humanitær tilgang er fremdeles vanskelig i mange av verdens konfliktsoner. Syria er et av landene hvor det er svært vanskelig for hjelpearbeidere å komme til og hvor det skjer stadig flere angrep og kidnappinger

rettet mot hjelpearbeidere. For kort tid siden ble flere hjelpearbeidere fra Røde Kors kidnappet i Syria, og mange har blitt fanget i kryssild mellom opprørere og regjeringsstyrker.

Selv om Syria nå klatrer oppover den dystre statistikken, var det fremdeles Afghanistan som var det farligste landet å jobbe i for hjelpearbeidere i 2012.

At Røde Kors-emblemet – det fremste humanitære symbolet i verden i dag – angripes, mener Rolf Vestvik bekrefter hvor vanskelig situasjonen er i Syria.

– Det er helt klart landet som er vanskeligst for oss. Sikkerhetssituasjonen er årsaken til mindre tilstedeværelse enn vi ønsker, sier Vestvik til Bistandsaktuelt. ■

opsethmedia@gmail.com

Antall angrep i ulike land

- Afghanistan:** 56 angrep
- Sør-Sudan:** 21 angrep
- Syria:** 18 angrep
- Somalia:** 17 angrep
- Pakistan:** 17 angrep

Sikkerhetspersonell patruljerer i gatene i Jalalabad i Afghanistan etter at Røde Kors sine kontorer ble angrepet i juni i år. FOTO: SCANPIX

Folket på Hamar Weyne-markedet i Mogadishu skal telles, og Statistisk sentralbyrå bidrar. Det norske statistikkbyrået og FNs befolkningsfond gjennomfører nå den første befolkningsundersøkelsen i Somalia på nesten 40 år. FOTO: STUART PRICE / AU-UNIST / HANDO

SSB-forskere gir råd når Somalia teller sitt folk

Den første befolkningsundersøkelsen i Somalia på nesten 40 år kan hjelpe somaliske myndigheter til å løse de enorme utfordringene de står overfor.

Av Espen Røst

Sønderskutte skoler og sykehus, svært dårlig infrastruktur og et mangelfullt og gjennomkorrupt byråkrati. I tillegg: en prekær humanitær situasjon. Ifølge FN-organisasjonen OCHA er fortsatt 1,1 millioner mennesker på flukt inne i Somalia og 2,3 millioner lever med konstant mangel på mat. Mer enn 200 000 barn er akutt underernærte. Problemene står mildt sagt i kø i det krigsherjede landet. Så hvor skal oppbyggingen begynne?

– Alle former for tjenester er avhengige av solide befolkningsdata for å være målrettet og effektive. Uten slike data, vil alt den somaliske regjeringen, FN og frivillige organisasjoner foretar seg, bare være basert på gjetning, sier Vebjørn Aalandslid til Bistandsaktuelt.

Sprikende tall

Sammen med Per Schønning er han en av to eksperter fra Statistisk sentralbyrå (SSB) som gjennom Flyktninghjelpens beredskapsstyrke NORCAP har bistått FNs Befolkningsfond (UNFPA) i å organisere den første landsomfattende datainnsamlingen i Somalia siden 1975. Ifølge CIA World Factbook er den somaliske befolkningen anslått til å være vel 10,3 millioner mennesker. Andre anslag spriker fra 8 til 12 millioner.

– Dette er bare gjetninger, sier Aalandslid og påpeker at det er essensielt å ha tallmateriale som bakgrunn når man skal fatte store og vesentlige avgjørelser i oppbyggingen av et samfunn.

– Ideelt sett burde det vært foretatt en omfattende folketelling, der

Vebjørn Aalandslid, Statistisk Sentralbyrå
FOTO: ESPEN RØST

man teller hver enkelt innbygger, men SSB-eksperten. Men grunnet en svært vanskelig sikkerhetssituasjonen, samt mangel på institusjonelle, økonomiske og tekniske ressurser, har det blitt ansett som umulig.

– I flere områder er det rett og slett ikke forsvarlig å sende inn tellere. For eksempel i de områdene som islamistene i al-Shabaab kontrollerer. Derfor gjennomføres en mindre undersøkelse. En person fra 200 000 husholdninger vil bli intervjuet om alle medlemmene av familien/husholdningen. Det betyr at mer enn én million mennesker omfattes av undersøkelsen.

Uoversiktlig

Spørreskjemaene vil kartlegge demografiske data samt andre grunnleggende sosiologiske og økonomiske kjennetegn ved befolkningen.

– Det har skjedd enormt mye i Somalia siden 1975. Landet har for eksempel vært gjennom flere år med krig. Med ekstremt lav levealder, høy mødre- og barnedødelighet, er Soma-

lia svært uoversiktlig når det kommer til å tallfeste innbyggernes behov. Tallene fra 1975 er helt ubrukelige i dag, sier SSB-eksperten.

– Å ha riktige befolkningstall er enormt viktig for alt utviklingsarbeid. Ta bare en så enkel ting som vaksiner: Det hjelper ikke å ha vaksinert 10 000 barn om du ikke vet hvor stor andel av barna dette utgjør. Det samme gjelder for utdanning, helse og levekår generelt. Statistikk er viktig for å vite hva som bør og må prioriteres når et land skal bygges opp, og det blir spesielt viktig i et land som Somalia. Dette tallmaterialet vil bli viktig for alle landets prioriteringer i tiden som kommer. ■

« Dette tallmaterialet vil bli viktig for alle landets prioriteringer i tiden som kommer »

Vebjørn Aalandslid, Statistisk Sentralbyrå

Bussjåfør i Syrias urolige nabolag

To år gamle Abdullah Atif skal hjem etter en lang dag i barnehagen. Han tar seg en blund på bussjåfør Omar Malas trygge lår.

FOTO: KEN OPPRANN

I et lite nabolag i den libanesiske byen Tripoli har det lenge herjet en krig. Foreldre frykter at barna kan bli drept på veien til skole og barnehage. Omar Malas har tatt på seg oppgaven å kjøre skolebussen trygt gjennom Tripolis gater.

Av Kristine Grønhaug (tekst) og Ken Opprann (foto), i Libanon

En gammel, skranglete skolebuss tar seg frem på Syria Street. Veien går gjennom to nabolag i Libanons nordlige kystby Tripoli. Nabolagene heter *Jabal Mohsen* og *Bab-al-Tabbaneh*. Det første domineres av alawitter som

støtter den syriske presidenten Bashar al-Assad, det andre av folk som støtter den syriske opprørsgruppen Free Syrian Army. I dette området skyter naboer på hverandre hver natt. Fasadene er dekket av kulehull.

– En venn skyter en venn. Det er så

dumt at jeg vil kalle det *hjernedødt!* Hvorfor dreper de hverandre? De gjør det for penger. Dette er ikke bare religionskrig, det er også mafiavirksomhet, sier skolebussjåfør Omar Malas.

De svære nevene hans hviler på rattet. Ved siden av ham, halvveis sittende, halvveis liggende på Omars store lår, sover lille Abdullah Atif. Gutten er to år og utslitt etter dagens økt i barnehagen. Nå skal bussjåføren frakte ham trygt hjem til mamma. De er ikke så mange i bussen i dag, for det er eksamenstid. Men fem skolebarn, i tillegg til noen lærere og en rektor, sitter og småprater.

Tripoli ligger 70 kilometer nord for

hovedstaden Beirut, og er en viktig havneby og et kommersielt senter. Men byen har forandret seg i løpet av de siste årene – etter at borgerkrigen startet i nabolandet Syria: Det foregår en mini-krig i Tripoli.

Som Afghanistan

«Det føles ikke som om vi bor i Libanon lenger. Tripoli er som Kandahar i Afghanistan», sier en av byens innbyggere når han blir intervjuet av den libanesiske avisen *The Daily Star*.

For på tross av libanesiske soldaters tunge nærvær, har det enda en natt vært skyting i Tripoli. Snik-

Fortsetter på neste side →

18 Aktuelt

Hver dag manøvrerer Omar skolebussen sin mellom soldater og militære kjøretøy. Noen ganger er han redd for barna og seg selv. FOTO: KEN OPPRANN

← Fortsetter fra forrige side

skyttere fra nabolaget Jabal Mohsen slo til igjen. En mann mistet livet. Åtte ble såret.

På tre dager er så mange som 41 mennesker beskyt og såret i dette lille området av sentrum.

Kontrollpost

Bussen kjører mot en kontrollpost.

– Hello, «gimme-five», shalom, salaam – jeg er venn med alle. Og jeg respekterer alle religioner, ikke sant, roper Omar Malas og ser på passasjerene sine gjennom sladrespeilet i det han bremses ned.

– Det stemmer, men du støtter djevelpartiet Hizbollah, sier en av lærerne, Mona Hlayl, og ler.

– Men det er det eneste riktige å gjøre. Jeg er den eneste «shia'en» her, svarer Omar med et smil. Alle vet at

han egentlig er sunni, men han støtter Hizbollah i deres kamp mot en felles fiende – Israel.

Han kjører bort til den libanesiske soldaten som står vakt og sier: – Må Allah være med deg.

Soldaten nikker gjenkjennende og lar ham passere.

På en vanlig dag har skolebussen tju stopp. I dag er det bare sju.

Nå skrangler den på sine fire hjul forbi en moské. Muslimenes gudshus har et stort, svart hull i den hvite kuppelen etter å ha blitt truffet av en granat.

Bussferden går videre:

– Åh, for en deilig lukt, sier Omar og passerer en mann som lager grillspyd og selger nygrillet kjøtt. Omar er glad i mat, og er selv en hobby-kokk.

– Jeg lager bedre mat enn moren min, roper han. Og passasjerene i bussen ler.

Han bor i et hus i fjellsiden over den lille

byen El Minieh, sammen med konen Noa og de tre barna Mustafa, Gülnar og Omar. Det tar omtrent femten minutter for ham å kjøre hjem fra Tripoli.

– Hjemme hører vi ofte skyting og smell nede fra byen. Foreløpig er barna mine små, men jeg er redd for hva som kan skje med dem når de blir større, og jeg ikke lenger har kontroll over dem. Jeg er redd for at de kan bli påvirket av krigen og de onde kreftene. Den eldste sønnen min, Mustafa, er syv år gammel. Han ble født noen dager før våpenhvilen trådte i kraft under Israel-Libanon-

krigen i 2006. Folk døde – han fikk livet. Jeg husker hvordan det var under borgerkrigen (1975–90), og at det eneste jeg ønsket var at han skulle få vokse opp i et Libanon i fred. Slik situasjonen er nå, tenker jeg at det ikke lenger er noen fremtid for barna våre her i Tripoli.

– Hva drømmer du om at Mustafa skal bli når han blir stor?

– En god muslim. Som Muhammed og ikke som Bin Laden. Jeg drømmer om at han skal elske alle og ikke hate noen. Det er slik jeg prøver å være selv.

Folketomt

Bussen befinner seg nå midt i det farlige nabolaget. Ingen andre biler kjører på veien denne lørdagen – bortsett fra flere pansrede personellkjøretøy og tungt bevæpnede libanesiske soldater som er utplassert på strategiske steder for å hindre bråk.

«Bryllupsfesten er i Libanon, trommeslagerne i Syria»

Omar, Tripolis eneste skolebussjåfør

Skolebussen må kjøre gjennom kontrollpostene med libanesiske soldater hver eneste dag. Både barn og lærere er blitt vant til det nå. FOTO: KEN OPPRANN

Salgsbodene er stengt. Lukene er lukket. Før i tiden gikk folk på lørdagsmarkedet. Den gang var bodene fulle av frukt, grønnsaker, kjøtt og fisk. Men nå tør ingen å komme hit for å selge varene sine lenger, og folk holder seg innendørs.

Gatene er folketomme. Det er skremmende stille. Omar ser seg bekymret rundt.

– Når som helst kan noen begynne å skyte, sier han og spør om passasjerene er redde.

– Vi er blitt vant til skytingen – frykten er blitt en del av hverdagen, sier lærer Mona Hlayl, og legger til:

– Men noen dager tør jeg ikke dra på jobben.

Hun går av på en holdeplass sammen med tre av elevene.

Omar trykker på knappen slik at dørene lukkes, og kjører videre.

Enkelte dager er det for farlig for barna å dra til skolen.

– Da er det kjedelig, sier en jente.

Omar forklarer:

– Noen ganger velger foreldrene å holde barna hjemme. Når det er skyting i et område, må jeg ta en annen vei. Jeg kjenner mange, og folk ringer meg og varsler om det har vært bråk et sted. På den måten vet jeg hvor det er trygt å kjøre.

Lærer Samih Malas forteller:

– Forrige torsdag brukte jeg bilen min da jeg skulle hjem fra jobb. Jeg kjørte på Syria Street da noen begynte å skyte. En bilfører ble så redd at han holdt på å kjøre rett inn i min bil. Heldigvis gikk det bra.

Omar sier:

– Ja, en gang kom det en gærning i motsatt kjøreretning. Han hadde hørt skudd. Folk blir så nervøse at det kan

føre til alvorlige ulykker i trafikken.

Han setter av de siste passasjerene.

Skolebuss har han kjørt siden 1995.

Han er den eneste i Tripoli som har denne jobben. Det er et farlig arbeid:

– En fredag for noen år siden,

skulle jeg hente noen elever på en kristen skole. Klokken elleve begynte de å skyte i sentrum. Men jeg måtte jo komme meg avgårde til barna. De libanesiske soldatene stengte veien, og trafikken hopet seg opp bak meg. Bare en eneste vei var åpen, og den gikk gjennom Jabal Mohsen-nabolaget, der de drev og kriget. Jeg hadde ikke noe valg – måtte kjøre der. Jeg så menn med våpen som skjøt mot Bab-al-Tabbaneh. Men da de så meg komme med skolebussen, stoppet de å skyte – og ropte: «Fort deg, kjør forbi!» Og jeg kom meg frem til skolen. Der ventet vi med å dra til alt hadde roet seg. Da jeg kom hjem fikk jeg kjeft av kona, sier Omar og tenner en røyk.

– Er du ikke redd?

– Selvfølgelig er jeg redd! Redd for at noe skal skje med barna i bussen.

Fortsetter på neste side →

20 **Aktuelt**

← Fortsetter fra forrige side

Redd for at de skal skyte på meg. Kulen har ikke øyne. Den er blind. De som vil lage bråk, blåser i hvem de skyter på. De kan også være dopa på heroin. Du kan aldri vite. Men ungene må få gå på skolen. Det er det eneste normale i denne galskapen.

I tillegg til å kjøre skolebuss, lever han av å importere klær fra Istanbul i Tyrkia – klær som han selger i en liten butikk han har kalt opp etter datteren, Gülnar. Butikken hans ligger i byen El Minieh – ti kilometer fra Tripoli. Han driver også kjøp og salg av bildeler. Konen, Noah, jobber som lærer på en privat skole.

Kaffeselger og soldat

Omar stopper ved en liten bod som står langs veien. Han kjenner mannen som selger tyrkisk kaffe i små kopper.

– Jeg har kjent ham i seksten år, og respekterer ham som menneske. Men jeg ønsker fred, og forstår ikke hvorfor han slåss.

Omar ber vennen fortelle hva han egentlig driver med. Kaffeselgeren går med på å snakke med journalister under forutsetning av at han får være anonym:

– Jeg selger kaffe, men egentlig er dette en observasjonspost. Jeg åpner boden min klokken tre hver natt – for å holde vakt. Jeg har militær bakgrunn, men er nå offiser i sivil og leder en gruppe menn. Jeg bor i Bab-

Omar Malas' kone, Noa, er lærer. Hun forelsket seg i mannen som kjørte skolebussen. Han fridde til henne en dag han skulle kjøre henne hjem.

FOTO: KEN OPPRANN

al-Tabbaneh og kjenner alle i det andre nabolaget. Skyter jeg noen, vet jeg hva de heter.

– Har du familie?

– Ja, kone, barn og barnebarn.

– Hvor mange har du drept?

– Mange.

– Hvorfor gjør du dette?

– Jeg er selv sunni, og har ikke noe imot alawitter – mange av dem kommer hit og kjøper kaffe av meg. Men jeg hater lederne deres.

Syrias trommeslag

Omar tømmer kaffekoppen og sier billedlig:

– Libanon er dratt inn i Syrias borgerkrig. Det hele forholder seg slik:

Bryllupsfesten er i Libanon, men trommeslagerne er i Aleppo, Syria. Trommeslagerne ser ikke danserne og omvendt.

Skolebussen er tom, og Omar kjører hjemover. Men først stopper han et sted langs veien der to menn har tatt sjansen på å stille seg opp for å selge frukt og grønnsaker fra en kjerre. Han kjøper en vannmelon og noen tomater. Nå skal han hjem og grille fisk til familien.

Han parkerer bussen utenfor huset. I hageporten står kona Noah. Hun gir den svære ektemannen en klem. Og sier:

– Omar, du er sprø. Og derfor elsker jeg deg. ■

Frykter nye konflikter i Midtøsten

Dersom ikke det internasjonale samfunnet gjør mer for å hjelpe Syria og nabolandene, er det fare for nye alvorlige konflikter i Midtøsten. Advarselen kommer fra den regionale direktøren for FNs utviklingsfond Sima Bahous. **Av Jan Speed**

Landene i regionen som har tatt imot store mengder syriske flyktninger opplever et økende press på egne ressurser. Under halvparten av midlene FNs responsplan trenger for å håndtere humanitære behov i landene er dekket av det internasjonale samfunnet. Samtidig finnes det en rekke løpende ordinære utviklingsbehov i regionen.

– FN-organisasjonene må i større grad prioritere bedre, men vi må samtidig be giversamfunnet om å bidra med enda mer, sier Sima Bahous,

FNs assisterende generalsekretær og UNDP regionaldirektør for de arabiske statene.

Kutter mat

I Libanon har Verdens matvareprogram (WFP) og FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) stanset ut-

« Dette er kriser som truer flere land »

Sima Bahous, UNDP

Sima Bahous er regional direktør for FNs utviklingsfond i Midt-Østen.

deling av matkuponer til 200 000 syriske flyktninger i Libanon. Grunnen er manglende støtte fra det internasjonale samfunnet. Hittil har FN bare fått 44 prosent av pengene de trenger for å hjelpe flyktningene i Libanon.

Skoler, helseystem, infrastruktur og økonomiene til Syrias naboland er i ferd med å bryte sammen under press fra det store antallet flyktninger.

Skaper spenninger

– I Jordan, for eksempel, utgjør flyktningene i dag ti prosent av befolkningen. I Libanon er 25 prosent av befolkningen flyktninger. Noen bor i leirer, mens andre bor i lokalsamfunn som opplever at det ikke er nok jobber eller ressurser. Dette skaper spenninger, sier Sima Bahous, som selv er fra Jordan.

Et møte arrangert av FNs høykommissær for flyktninger i Genève nylig vedtok en appell om økt internasjonal bistand for å kunne fremme utvikling i land som Jordan, Libanon, Tyrkia og Irak gjennom støtte til sysselsetting, helseystemer og direkte støtte til vertslandene. UNDP-sjef Helen Clark kaller det både en humanitær krise og en utviklingskrise.

Økt fattigdom og ekstremisme

– Hvor mye har den to år lange Syriakrisen rammet utviklingen i nabolandene?

– Det er store økonomisk tap, mye sosial uro og sikkerheten blir truet. Samtidig er det viktig å huske at flyktningene i begge disse landene består hovedsakelig av kvinner og barn. De har egne problemer og utfordringer. Hvordan skal du hindre at barn rekrutteres av opprørere? Hvordan skal du holde skolegangen i gang? Utfordringene er mange, sier Bahous til Bistandsaktuelt.

– Hva blir konsekvensene dersom ikke utviklingsbehovene blir dekket?

– De langsiktige konsekvensene av manglende utvikling er mer fattigdom, flere som faller utenfor, større sosiale problemer, mer ekstremisme og flere ungdommer som vil forlate eget land for å jakte på jobber andre steder. Dette er kriser som truer flere land på et tidspunkt da vi hadde håpet at regionen hadde kommet inn på en vei som ville føre til demokrati, sier Sima Bahous. ■

Se video med Sima Bahous på www.bistandsaktuelt/multimedia

Tekster for livet

Mobiltelefonen forvandler nødhjelps- og utviklingslandskapet. Rask og riktig informasjon er like viktig som utdeling av mat og vann, i en nødhjelpssituasjon, heter det i en fersk rapport fra Røde Kors.

Av Anne Håskoll-Haugen og Jan Speed

Organisasjoner som driver med alt fra nødhjelpsoperasjoner til anti-korrupsjonstiltak eller toalettbygging har fått et viktig redskap. Seks milliarder mennesker har nå mobiltelefoner. Men det er behov for at teknologien skal nå enda lenger ut.

– Det er alltid slik at det er de fattigste og svakeste som rammes hardest i både naturkatastrofer og konflikter. De har ofte ikke tilgang til teknologi. Derfor er det viktig å se hvordan teknologi kan gjøres tilgjengelig, og ikke minst hvordan vi kan koble inn de eksisterende nettverk til å hjelpe flest mulig, sier president i Norges Røde Kors, Sven Mollekleiv til Bistandsaktuelt.

Lokal kapasitet viktig

Han trekker fram Haiti der det sendes meldinger til folks mobiltelefoner til å varsle om orkaner som truer eller utbrudd av kolera.

– De som har mobiltelefoner kan så bruke lokale nettverk og kontakter til å spre budskapet videre, sier Mollekleiv.

Årets *World Disaster Report* av det internasjonale Røde Kors-forbundet har livreddende teknologisk innovasjon som tema.

Rapporten viser til at manglende tilgang til værmeldinger, massekommunikasjon som tv, radio og internett og mobiltelefoner kan koste menneskeliv.

– Å bygge lokalkapasitet er mer og mer viktig. De som kjenner kultur og folket er de som gjør en forskjell når en katastrofe først inntreffer, sier Mollekleiv. Han forteller at Røde Kors bruker både mobiltelefoner til å spre informasjon, men også gjennom «crowd sourcing» (borger-rapportering) i land som Sierra Leone, Haiti og Kenya til å samle inn informasjon om behov.

Borgerrapportering

«Borger-rapportering» innebærer at folk selv sender inn informasjon på sms for lastes opp på interaktive kart som alle får tilgang til. Forskjellige kart lages til ulikt bruk: oversikt over oversvømte veier, voldsepisoder i forbindelse med valg, hvor det er rent vann og så videre.

– Mobilen er sentral i folks liv. Den er det første du griper etter når du trenger noe, eller vil si fra om noe. Du går ikke lenger ut for å rope om hjelp. Og det mest fantastiske med crowdsourcing er at det kommer fra grasrota; det er folket selv som gjør dette, som skaper, sprer og bruker informasjonen, sier Angela Odur fra borger-rapporteringstjenesten Ushahidi.com.

Odur er en av mange teknologientusiaster som mener at dette er i ferd med å revolusjonere måten informasjon flyter på, og sette folk i stand til selv å bidra til endringer. Informasjonen gjør det også vanskeligere for myndigheter ikke å ta stilling til det som meldes inn. I mobil-revolusjonen synes mulighetene uendelige. Her følger noen eksempler.

Slumkartlegging

Verdens slumområder vokser i takt med urbaniseringen. Ofte er de ikke tegnet inn på kartet, og blir derfor ikke tatt hensyn til i byutvikling. Løsning: mobilen.

– Da myndighetene ville kaste oss ut for å bygge svømmebasseng, bestemte vi oss for å tegne kart over området og registrere alle som bodde der, forteller Jockin Arputham, fra Slum dwellers international, som selv har bodd i slummen i Mumbai i mer enn 40 år.

Kartet tegner slumbeboerne selv ved at de går opp områdene med mobil og GPS, for så å publisere dem på nett. Tusenvis av slummer er nå

registrert på denne måten. På kartet markeres hvert hus med nummer og de tegner inn toaletter og vannposter.

– Med kartet blir vi synlige, og dokumentasjonen gjør det lettere for oss å stille krav til politikere. Jeg har vært med på å bygge tusenvis av toaletter etter dette, forteller Arputham.

Sikkerhetsoppdatering

Går presidentvalget rolig for seg, eller er det noen områder jeg bør holde meg unna? Hvor skal jeg få informasjonen fra? Løsning: mobilen.

– Folk som er til stede sender inn informasjon fortløpende på sms. Nå trenger vi ikke vente på eksperter som skal kartlegge situasjonen. Informasjonen skaffer vi mye raskere selv, og redningsmannskaper får raskt hvor de skal sette inn ressursene, sier Angela Odur i Ushahidi.com.

Ushahidi.com har utviklet tjenesten med interaktive kart på nettet. Tjenesten er oversatt til mer enn 40 språk, metoden allerede brukt under katastrofen i Haiti og under valg i Kenya, Zambia og Ghana. Men tjenesten kan brukes til alt mulig: fra å kartlegge hvor voldtekter har funnet sted til, hvor du skal gå for å søke om førerkort. I mange utviklingsland er ikke offisielle nettsider oppdatert. Med kartene tar folk selv ansvar for å gi hverandre informasjon.

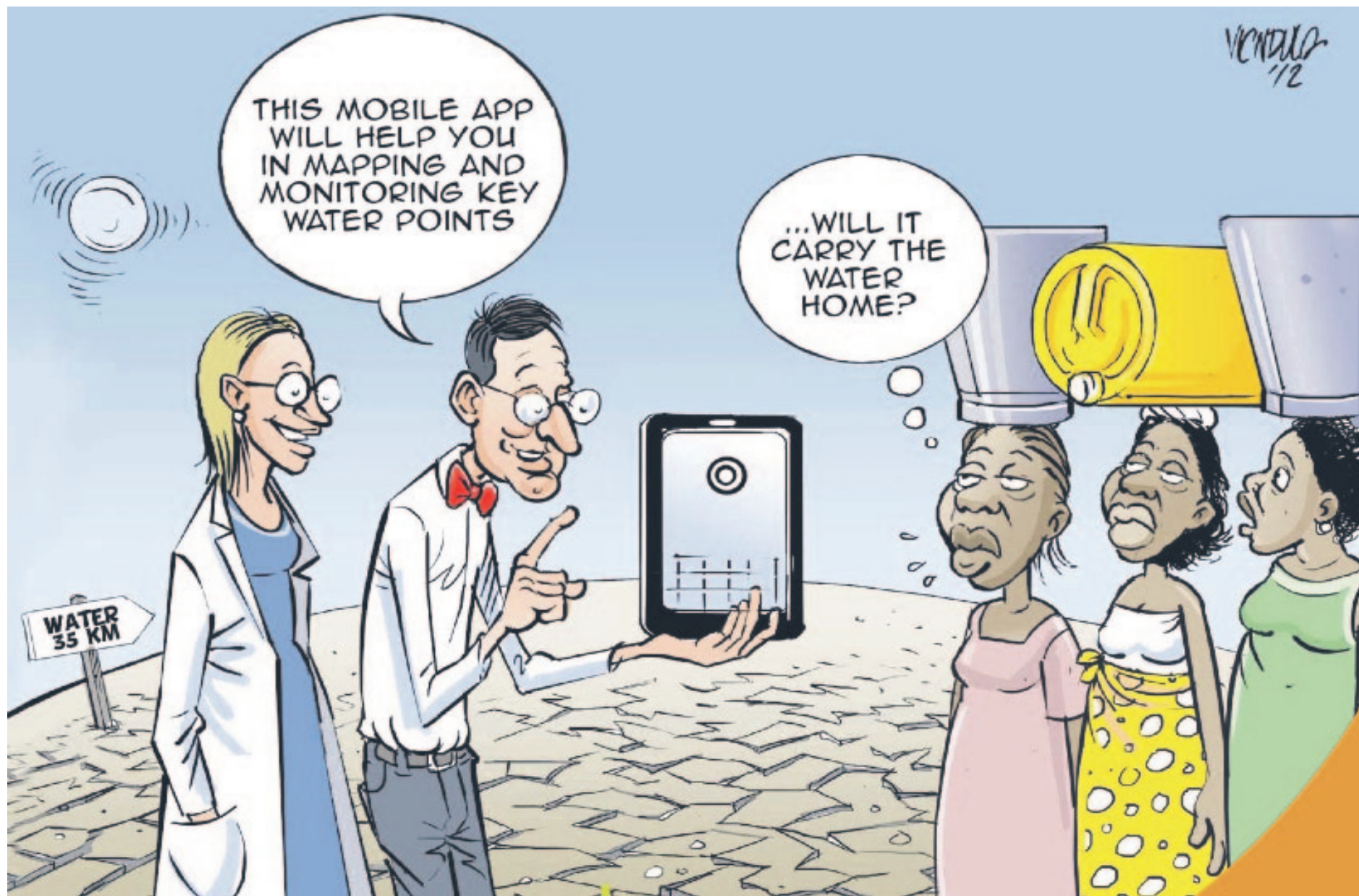
– Og bistandsarbeidere behøver ikke lenger å lure på hva vi har behov for, det kan vi melde inn selv, sier Odur. ■

Sven Mollekleiv
FOTO: OLAV A. SALTBNES,
RØDE KORS

Angela Odur,
Ushahidi.com

Økonomi

Ferro- silisium og ferdig- nudler

Handelen mellom Kina og Afrika er i rask vekst. 2012 ble et nytt rekordår. **Av Even Tømte**

Midt i Etiopias hovedstad Addis Abeba strekker Den afrikanske unionens hovedkvarter seg i været. Det 99,9 meter høye tårnet er designet som et symbol på unionens «fødselsdag» 9.9.1999. Bygget tjener også som en bauta over et stadig tetttere samarbeid mellom Kina og det afrikanske kontinentet. Hovedkvarteret ble bygget av den kinesiske entreprenøren CSCEC, og gitt til Den afrikanske unionen i gave av Kinas regjering i fjor.

Det samme året vokste handelen mellom Kina og Afrika til nesten 200 milliarder dollar. I den store sammenhengen er ikke det noe enormt beløp, omtrent på størrelse med et norsk statsbudsjett. Men det er en vekst på over 19 prosent fra året før, og det gjør Kina til det afrikanske kontinentets viktigste handelspartner.

Afrikas eksport til Kina vokste med 21 prosent – til 113 milliarder

dollar, mens Kina solgte varer for 85 milliarder dollar i Afrika. Sistnevnte tilsvarte en økning på 21 prosent.

I Europa og USA gjør gjeldskrisa seg fortsatt gjeldende. Men samtidig som vestlige selskaper er blitt mer forsiktige med pengene, trapper kinesiske selskaper opp. De siste tre årene har Kinas utenlandsinvesteringer i Afrika mer enn doblet seg, samtidig som investeringer fra andre land har gått ned.

Over 2000 kinesiske selskaper er til stede over nesten hele det afrikanske kontinentet. Samtidig har Kina inngått bilaterale investeringsavtaler med 32 afrikanske land, og har et økonomisk samarbeid med 45 land.

Knytter bånd

Handelen bidrar til å knytte tetttere bånd mellom Kina og Afrika, mener Heidi Østbø Haugen, samfunnsgeograf og stipendiat ved UiO. Hun har forsket på hvordan handelen

Heidi Østbø Haugen, samfunnsgeograf og stipendiat ved UiO
FOTO: UIO

mellom Kina og Afrika har utviklet seg ved hjelp av inn- og utvandring. Ikke minst har afrikanske emigranter spilt en viktig rolle, sier Haugen.

– Norsk import fra Kina er også stor, men mye går gjennom store selskaper. Mange av varene som finner veien til afrikanske markeder kommer derimot gjennom folk som kjenner markedene. Det er mye mer fragmentert, med færre store aktører. Innvandring spiller en viktig rolle. Det er både snakk om kinesere som har flyttet til afrikanske land, og etter hvert også afrikanere som har bosatt seg i Kina. Det finnes ikke pålitelig statistikk over dette, men det er snakk om flere titusener afrikanere i Kina og flere hundre tusen kinesere i Afrika, sier hun.

Sammensatt bilde

Migrasjonen støtter opp om handelen og gjør det mulig å ha et mye

bredere spekter av importvarer. Bildet er dermed mer komplisert enn at passive afrikanere blir utbyttet eller forsynt med varer av store konserner, forklarer Østbø Haugen.

– De store overskriftene gir ikke et så godt bilde av hva som foregår. Jeg startet min forskning på Kapp Verde, som importerer nesten alt fra utlandet. For dem er det en udelte fordel å få billigere forbruksvarer. For dem som produserer slike varer selv, det være seg i Senegal eller Nigeria, er det derimot katastrofalt for deres eget levebrød. Man må slutte å tenke på Afrika som ett land, og slutte å tenke på afrikanere som en gruppe som har like interesser. Om handelen med Kina skaper eller tar bort muligheter vil avhenge av hva slags levebrød man har, klasses tilhørighet, om man er mann eller kvinne.

En bauta over kinesisk-afrikansk samarbeid: Den afrikanske unionens flunkende nye hovedkvarter i Addis Abeba. FOTO: XINHUA/SIPA USA/NTB SCANPIX

■ LIBERIA

Beskyldes for ulovlig tømmerkjøp

Det danske tømmersekskaper DLH kjøpte ulovlig tømmer fra Liberia for over 300.000 dollar i fjor, ifølge organisasjonen Global Witness. Selskapet svarer at de mener å ha opptrådt i tråd med regelverket, men setter pris på organisasjonens innspill.

Utviklingsland må konsentrere seg om å utvikle sin innenlandshandel for å fortsette å vokse.

Alfredo Calcagno, FNs konferanse for handel og utvikling.

TILL NEXT TIME FRIEND....
REMEMBER THE CHINESE PROVERB THAT
SAYS, A LOAN IS NEVER A GIFT...

@Aug 25
2013

GDO

Sunday Nation

Tror handelen vil vokse

I begynnelsen var Kinas eksport til Afrika konsentrert om enkle forbruksvarer. Mange små handelsfolk sto for handelen. I dag er handelen mer dominert av maskiner til industrien og av forbruksvarer til middelklassen. Kinesiske selskaper bygger veier og infrastruktur og utvinner olje og mineraler.

– Kina er viktigere handelspartner for afrikanske land enn afrikanske land er for Kina. Fortsatt går bare fem prosent av Kinas totale utenrikshandel med afrikanske land. Likevel er handelen viktig for enkelte sektorer og grupper i Kina, og handelen kan være strategisk viktig på noen områder. Det gjelder for eksempel import av noen typer mineraler og energi, sier Haugen.

Samfunnsgeografen tror handelen kommer til å fortsette å vokse.

– Noe av grunnen til det er at man etter hvert har utviklet bedre infra-

struktur for handel, for eksempel systemer for pengeoverføringer. Samtidig har handelen blitt forankret i andre ting enn de rent økonomiske forholdene – innvandring, personlige relasjoner som ikke var der for ti år siden.

Kina og mange afrikanske land har hatt robust vekst mens man i andre deler av verden har opplevd økonomisk nedgang. Det tyder på at handelen vil styrkes snarere enn svekkes fremover, mener UiO-forskeren.

– For vestlige land har Kinas engasjement i Afrika blitt et symbol på egne problemer. Økonomisk nedgang og geopolitiske utfordringer står i sterk kontrast til Kinas internasjonale framgang. I Vesten får diskusjonen om Kina i Afrika derfor ofte en dimensjon av moralsk panikk, sier Haugen. ■

even.tomte@gmail.com

Kina og Afrika

- Handelen mellom Kina og Afrika økte til 198,49 milliarder dollar. Det tilsvarer en årlig vekst på 19,3 prosent.
- Av dette er 85 milliarder eksport fra Kina til Afrika, mens 113 milliarder er afrikansk eksport til Kina.
- Handelen med Afrika har siden årtusenskiftet økt fra 2,23 prosent til 5,13 prosent av Kinas totale utenrikshandel.

Det Norske Misjonsselskap (NMS) sin visjon er: En levende, handlende og misjonerende kirke i alle land. Arbeidet er delt inn i de tre programmene Evangelisering og menighetsbygging, Diakoni og bistand og Lederutvikling og organisasjonsbygging.

Det Norske Misjonsselskap

Rådgiver i Etiopia

Etiopia er mer enn eldgamle steinkirker, storslåtte fjell og et historisk minne tilbake til kong Salomon. Det er over 80 forskjellige folkeslag og språk i Etiopia! Det Norske Misjonsselskap støtter arbeid innen bistand, kapasitetsutvikling og evangelisering gjennom Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus.

I 2014 starter en ny fase av det integrerte utviklingsprogrammet «Green Livelihood program». Det skal bli et større fokus på miljø og klima, bærekraftig ressursforvaltning, kvinner og sårbare grupper i samfunnet, urfolk og deres språk, kultur og identitet.

Er du vår nye rådgiver for utviklingsarbeid i Etiopia? For fullstendig utlysningstekst og beskrivelse av arbeidsoppgaver se: www.nms.no/stilling/

Ansettelse vår/sommer 2014, med fortrinnsvis kurs før utreise.

Søknadsfrist: 15. november 2013

– Helsebistanden må endres

Kreft, diabetes, hjertesykdommer og kroniske luftveissykdommer tar livet av flere enn malaria, tuberkulose og hiv/aids til sammen. Det vil Kreftforeningen gjerne gjøre noe med.

Av Anne Håskoll-Haugen

Arlig dør rundt åtte millioner mennesker av kreft i verden. 70 prosent av dødsfallene skjer i lav- og mellominntektsland. Likevel har helsebistanden fokusert på de smittsomme sykdommene, som malaria, tuberkulose og hiv. Bare tre prosent av all offisiell helsebistand går til å bekjempe de ikke-smittsomme. Det passer ikke med verdens sykdomsbilde, mener generalsekretær i Kreftforeningen, Anne Lise Ryel.

– WHO har advart, dette vokser som en epidemi. 29 millioner av totalt 36 millioner årlige dødsfall i lav- og mellominntektsland skyldes ikke-smittsomme sykdommer. Det er forventet å øke med 50 prosent innen 2030. Aller mest i Afrika sør for Sahara og i Sør-Asia, forklarer Ryel.

– Misforstå meg rett; er ikke det et bra tegn at folk ikke lenger dør av sult og malaria, men lever lenge nok til å få disse sykdommene?

– Det er riktig det du sier. Men det må ikke bli sånn at du bare overlever malaria for å dø av for eksempel livmorhalskreft i neste omgang, når livmorhalskreft i stor grad kan forebygges gjennom vaksine mot HPV-viruset. Det er en stor kostnad å ha en syk befolkning. Det blir vanskelig å bygge bærekraftige samfunn, når de fattige landene må bruke alt på helsevesen, svarer Ryel.

Den epidemiske fremveksten av

ikke-smittsomme sykdommer er del av en større utvikling med urbanisering, endringer i livsstil og kosthold, og ironisk nok en følge av bedre levekår. Ryel mener at helsesektoren i mange utviklingsland ikke er rustet for å ta seg av langtidssyke. Fattige land har selv bedt om hjelp til å takle utfordringen, men har blitt ignorert av givene. I noen land synker nå gjennomsnittlig levealder, sier generalsekretæren, som med bakgrunn som jurist også har statssekretær og likestillingsombud på CV-en.

Må tenke nye helse-tanker

Ryel mener ikke-smittsomme sykdommer blir det store temaet i fremtidens helsebistand. Tusenårsmålene har til nå bare fokusert på smittsomme sykdommer.

– Det har vært for mye silo-tenkning; vi har behandlet sykdommer

«Bare tre prosent av all offisiell helsebistand går til å bekjempe de ikke-smittsomme. Det passer ikke med verdens sykdomsbilde»

Anne Lise Ryel, generalsekretær i Kreftforeningen

hver for seg uten å se det helhetlige sykdomsbildet. Men om man får diabetes eller malaria spiller liten rolle for den som blir syk. Man vil jo bare være frisk så man kan ta vare på familien sin, sier hun.

Derfor mener Ryel det er behov for et skifte i hvordan man tenker internasjonal helsebistand. Det mener hun Kreftforeningen har bidratt til, blant annet gjennom å bidra til at helse var tema på FN-toppmøtet i 2011. Bare én gang tidligere har det blitt arrangert et høynivåmøte om helse. Det var i 2001. Da var det fokus på hiv og aids.

– Men vi er opptatt av at dette skiftet ikke blir en dragkamp mellom «etablerte» og «nye» sykdommer, understreker Ryel.

Billig å forebygge

Hjerte- og karsykdommer, kreft, kroniske luftveissykdommer og diabetes er de fire ikke-smittsomme sykdommene som utgjør størst belastning for utviklingslandene.

– Det er en stor utfordring for land som verken har helseinfrastruktur eller ressursene til å behandle langvarige sykdommer. Den gode nyheten er at rundt 40 prosent av sykdomstilfellene kan forebygges med tiltak som angriper risikofaktorene: tobakk, alkohol, fysisk inaktivitet og usunt kosthold. Forebygging er det beste og billigste alternativet, sier Ryel.

Og hun mener det ikke er noen grunn til å finne opp kruttet på nytt. Holdningskampanjer har Kreftforeningen drevet med i årevis.

– Det er ikke dyrt å drive tobakksforebyggende kampanjer ute. Kunnskapen har vi allerede. Vi ønsker ikke å etablere oss med egne prosjekter, men finne lokale aktører som kan spre informasjon om skadevirkninger

og påvirke politikere.

Ryel sier at målet er å bruke strukturene som allerede er der. Når en familie kommer til helsekontoret for å få informasjon om hiv eller malaria, bør de få informasjon om skadene ved tobakksbruk og alkohol også.

Kamp mot tobakksbransjen

Mange av utviklingslandene, kanskje spesielt i Afrika, har i utgangspunktet få røykere. Men fordi tobakksbruk synker i de rike landene, finner tobakksindustrien nye markeder i sør.

– Tobakksindustrien deler ut gratis tobakk, også til barn, tilbyr kioskeiere å pusse opp salgsboden så den blir den fineste i gata, mot at de får male merkenavnet sitt på veggen. De bygger skoler og idrettsarenaer.

Utviklingshuset legges ned

Utviklingshuset på Aker Brygge legges ned.

– Prislappen per besøkende har vært på cirka 800 kroner. Det er for høyt til å forsvare videre drift, sier tidligere statssekretær Arvinn E. Gadgil i Utenriksdepartementet. Av Jan Speed og Hege Opseth

Utviklingshuset, Norads informasjons- og opplevelsessenter, ved Aker brygge i Oslo legges ned etter fire års drift. Det var i august 2009 at kronprinsparet åpnet Utviklingshuset, som hovedsaklig har vært rettet mot ungdom i alderen 15 til 19 år. Driftsutgiftene har vært

mellom seks og åtte millioner kroner i året.

Det er Utenriksdepartementet som bestemt det nå er slutt.

Pris: 800 kroner per hode

– Til tross for gode intensjoner, dyktige ansatte og spennende tilbud, har ikke Utviklingshuset greid å

tiltrekke seg det planlagte antall besøkende, sier tidligere statssekretær Arvinn E. Gadgil til Bistandsaktuelt. Nedleggelsen av Utviklingshuset ble noe av det siste Gadgil gjorde som statssekretær.

Utviklingshusets kostnader har vært på over 7,5 millioner kroner det

siste året. Disse belastes utviklingsbudsjetten. Besøkstallet har siden starten ligget på knappe 10.000 per år i snitt.

– Det blir nesten 800 kroner per besøkende. Vi har derfor vurdert kostnadene ved å drive huset som for høye til å kunne forsvare videre drift, sier Gadgil.

Det er kommet flere forslag til tiltak som vil kunne øke besøkstallene. Men alle disse krever store investeringer i tillegg til kostbar drift.

– Etter en samlet vurdering har vi støttet tilrådingen om å avvike Utviklingshuset og samtidig vært klar på at dette skal gjøres på en ryddig måte overfor de ansatte. Arbeidet med å

«Til tross for gode intensjoner, dyktige ansatte og spennende tilbud, har ikke Utviklingshuset greid å tiltrekke seg det planlagte antall besøkende»

Det setter fattige i en skvis. Det er vanskelig å si nei til slike gaver. Da er vår oppgave å sette folk i stand til å stoppe denne påvirkningen.

For mange er ikke klar over verken hvor fort man blir avhengig, eller hvor mye det koster.

– For en familie kan tobakk spise så mye som 40 prosent av husholdningsbudsjettet, forteller Ryel.

Nye på bistand

Kreftforeningen har jobbet med kreftforebyggende arbeid i Norge i 75 år. I dag går 1-2 prosent av organisasjonens budsjett til internasjonalt arbeid i lavinntektsland, inkludert rundt ti prosent av alt foreningen samler inn i brystkreftkampanjen «rosa sløyfe».

– Helsebistand i ulike former har vi holdt på med i over 50 år, og er kreftforskningen har alltid vært internasjonal. Vi har derfor et stort nettverk av søsterorganisasjoner; gjennom dem har vi innsikt i utfordringene.

– Hva tilfører dere som ikke vanlige bistandsorganisasjoner har?

– Ikke noe annet enn at vi har fagkompetanse på akkurat dette, og stort internasjonalt nettverk. Vi vil ikke være noen motsetning til tradisjonelle bistandsorganisasjoner. Vi ønsker å bidra inn i de miljøene som allerede er sterke på helsebistand med kunnskap om den globale kreftutfordringen og med forslag til løsninger. Sammen får vi gjort så mye mer, sier Ryel. ■

anne_hh@me.com

Generalsekretær i Kreftforeningen, Anne Lise Ryel, mener organisasjonen hun leder har en ekspertise bistanden har behov for.

FOTO: ANNE HÅSKOLL-HAUGEN

engasjere den norske befolkning i de mangfoldige og spennende spørsmålene rundt utviklingspolitikk vil bli videreført gjennom andre tiltak, sier Gadgil.

Trang fødsel

Opplevelsessenteret fikk en trang fødsel etter at ideen først ble lansert i 2005 av daværende utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson. Utenriksdepartementet skjøv raskt ansvaret for prosjektet over på Norad. Det tok flere år før arbeidet med rehabilitering av den gamle stasjonsmesterboligen ved Vestbanen for å huse informasjonssenteret ble påbegynt.

I mellomtiden løp leiekostnadene. Kostnadsrammen for selve oppussingen var på nærmere 30 millioner kroner, ifølge Statsbygg. Det har

siden starten vært brukt i underkant av 60 millioner på senteret.

Etter selve åpningen hadde Nobels Fredssenter kontrakt for å drifte Utviklingshuset i samarbeid med Norad.

Blandede reaksjoner

Flere har engasjert seg i kommentarfeltet til Bistandsaktuelt.no og på Twitter. Reaksjonene er blandede. Noen kaller Utviklingshuset «en hvit elefant», mens andre trekker frem potensialet og viktigheten av å informere om bistand. Av dem er Gry Haugen i ADRA Norge. «Jeg har vært på omvisning i Utviklingshuset og sett hvilket potensial stedet har for undervisning av ungdom om tema knyttet til utviklingsproblemer», skriver hun. ■

opsethmedia@gmail.com

Kommentar Eva Bratholm

Viktig skattejakt

ERFARING ER BRA. Norge kan tilby sine samarbeidsland mye opparbeidet kunnskap. Vi har lang erfaring med samfunnsbygging, med finansforvaltning, statistikk, revisjon, naturressurser, og ikke minst skatt. Derfor er assistanse til å opprette skattesystemer en etterspurt, men fortsatt fersk og beskjeden del av norsk utviklings-samarbeid.

Det høres ikke veldig spennende ut, men skatt er en nøkkel. Skatteinntekt gir fattige land mulighet til å finansiere egen utvikling og skatt kan bidra til å skape bevisste samfunnsborgere med rettigheter og plikter.

Ikke alle oppfatter det slik. I noen land og miljøer er skatt et skjellsord. Jeg har bodd i USA og har opplevd skatt brukt som et annet ord for tyveri.

I NORGE er det få som ser det slik. Skatteetatens omdømme er i stadig bedring og på spørsmål svarer folk flest at de er rimelig fornøyd med hva de betaler i skatt. Skatteinntektene utgjør rundt 43 prosent av BNP i Norge, mens tallet i mange utviklingsland er under 15 prosent.

Årsaken er ikke at fattige innbyggere lurer seg unna, men at store multinasjonale selskaper som utvinner naturressurser knapt nok betaler skatt. Dette er en del av «ressursforbannelsen» som gjør noen av de fra naturens side rikeste land, til de fattigste.

Et eksempel er Zambia som har store kobbergruver, men hvor verdiene av det som hentes ut av gruvene i liten grad tilfaller folk flest. Svært mye forsvinner ut via store selskaper, ikke ulovlig, men i en gråsoner av skattefritak og framforhandlede gunstige betingelser. Norge har bistått Zambia med skatt, både gjen-

nom skarpskodde advokater og med oppbygging og styrking av egen skatteetat. Også i Tanzania og Mosambik jobber den norske skatteetaten med landenes egne myndigheter for å effektivisere skatteinnkreving.

Det er et møysommelig arbeid, men med potensielt store gevinster. Beløpene er enorme. I følge organisasjonen ActionAid taper fattige land mer enn 900 milliarder kroner årlig i ubetalt skatt fra store selskaper. Det er bare toppen av isfjellet, mener ActionAid. Tallene er usikre, men eksempelvis tapte Malawi 22 milliarder fra 2008 til 2012.

SKATT FOR UTVIKLING er imidlertid ofte et hinderløp. Ikke sjelden er myndighetene i fattige land selv med på å forhandle avtaler som er uanstendig gunstige for selskapene.

I håp om å tiltrekke seg utenlandske investorer skjer det at land konkurrerer om å ha den laveste skattesatsen.

I svenske Sidas blad Omvärlden, forteller Susanna Ruiz som jobber på Oxfams kontor i Peru, at utenlandske investeringer ofte er et «race to the bottom» når det gjelder skatt.

– Man ser at nabolandet gir særskilt gunstige vilkår og så blir man redd for å miste egne investeringer, sier hun.

Skatteinntekter er et gode, men kan også reise dilemmaer. Statoil betalte 90 milliarder kroner i skatt til Angola i løpet av ti år, men svært lite av Statoils penger tilfalt den vanlige angolener. Det er ikke enkelt, selskapet kan stille strenge krav til menneskerettigheter, ha nulltoleranse for korrupsjon og fokusere på utviklingseffekt, men kan ikke overta styret av landet. ■

Norsk ekspertise på skattelover har blant annet bidratt til at Zambia får større skatteinntekter fra utenlandske selskaper som utvinner kobber i landet. Bildet er fra Kansanshi-gruven i Zambia. FOTO: JAN SPEED

Foreløpig kan det å utvikle og iverksette utviklingstiltak når noen skyter på deg, vise seg å bli den største utfordringen. Se kronikken nedenfor.

Meninger

Debatt:

Lykke til, Børge Brende!

Av Anne-Marie Helland

OPPGAVEN MED å balansere norske interesser opp mot fattige lands interesser blir Brendes viktigste og vanskeligste oppgave fremover.

Norges nye utenriksminister, Børge Brende, overtar oppgavene til to ministre fra den forrige regjeringen og blir således alene om å skulle opprettholde Norges viktige posisjon og omdømme internasjonalt.

Kirkens Nødhjelp er skuffet over at Erna Solberg har valgt å droppe

utviklingsministerposten i sin nye regjering. Den nye utenriksministeren vil få mer å gjøre, mindre tid til hvert felt, og vil måtte forholde seg til delvis sprikende mandater. Likevel velger vi å tro at dagens regjering vil opprettholde Norge som en ledende aktør på internasjonal solidaritet.

Regjeringsplattformen legger stor vekt på økonomisk vekst som en viktig forutsetning for utvikling. Det deler vi. For mange har for lenge lagt for liten vekt på økonomisk vekst.

Vekst vil likevel aldri være tilstrekkelig. Vi vet at BNI alene ikke er et godt verktøy for å måle utvikling. Angola er et godt eksempel på det.

I tillegg til å være et sentralt etisk spørsmål, er global fattigdomsbekjempelse og rettferdig fordeling kanskje det viktigste virkemiddelet verden har mot terror, krig og konflikt.

FOR Å HJELPE utenriksminister Børge Brende på vei har vi formulert

Anne-Marie Helland, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp

6 viktige utfordringer for utviklingspolitikken fremover:

1. Retten til vann, mat og ren luft er grunnleggende for all utvikling. Uten dette kommer ingen varig ut av fattigdom.
2. Lag en ambisiøs plan for samstemthetsarbeidet slik at ikke ulike målsetninger og agendaer slår utviklingseffekten i hjel.
3. Dette blir avgjørende når du nå skal styre et departement

Kronikk:

Slaget om byen – prolog til framtida

Av Erik Berg

BYER ER NÅTIDAS og særlig framtidas slagmark. Terrorangrepene på kjøpesenteret i Nairobi, luksushotellene og jernbanestasjonen i Mumbai, regjeringskvartalet i Oslo, folkeskolen i Beslan og boligkvarterene i Aleppo, peker alle mot urbane krigssoner som sentrale. Væpnede konflikter mellom stater eksisterer knapt lenger. Allerede 70 prosent av dagens konflikter utspiller seg i urbane områder med slum som innfallspunkt. En global trend som verken organisasjoner for militærstrategi eller utvikling har tatt inn over seg. Konflikter skjer der menneskene er. Det vil si i byer. 70 prosent av verdens befolkning vil trolig bo i byer i 2050.

«Den totale krig» tilhører historien. Det var NATOs og Warshawa-paktens paradigme og innebar kamper i åpne landskap med infanterienheter, panserkjøretøy, artilleri og jettfly. Mye av det man trodde man skjønte i Afghanistan eller Iraks fjell- og slettelandskap gjelder ikke nå. Framtidens konflikter vil ikke finne sted på bygda i landlåste stater, men i tett befolkede byområder ofte med en kystlinje.

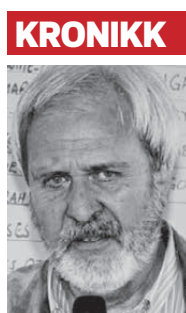
NI AV TI konflikter i dag er borgerkriger med store regionale implikasjoner. FNs mål er å begrense antall drepte og sårede og å unngå urbane geriljakriger som strekker seg over tid. Vold mot lokalbefolkning skal holdes på lavt nivå. Fokus er på kirurgiske punktangrep. En bygning, en etasje, en leilighet er ofte målet. Internasjonale media er til stede og rapporterer løpende med lokalbefolkningen som ofre eller tilskuere.

Gitt utviklingen blir det nødvendig

å fokusere på menneskers sikkerhet i stedet for på statens. Den består av et spenn av biologiske, sosiale, økonomiske og politiske behov. Urban fattigdom avgjør folks sårbarhet og evne til å stå i mot interne og eksterne sjokk. Slummen er fattigfolks slagmark i daglig kamp for å overleve. Internasjonale og norske utviklingsorganisasjoner har ikke tatt inn over seg at denne fattigdommen er farligere, men også forskjellig fra den rurale de har vært vant til å møte. Urban fattigdom er i dag ulikhetenes fremste ansikt.

SITUASJONEN ER dramatisk. Ifølge FNs bosettingsprogram vokser verdens slumbefolkning med 25 millioner mennesker per år. Bare i Kina flytter årlig 10 millioner mennesker fra bygda til storbyene langs kysten. I motsetning til tidligere migrasjonsbølger, er folk som flytter fattige. Etter hvert som en voksende økonomisk elite bygger ferdig de elektriske gjerdene rundt sine boligkvarterer, mister de både den moralske og kulturelle kontakten med og forståelsen av fattigdommen de selv i mange tilfeller har forlatt. Den «automatiske» kriminaliseringen av de urbane fattige som følger - og for den saks skyld av middelklassen som kjemper for sine borgerlige rettigheter - blir

«Allerede 70 prosent av dagens konflikter utspiller seg i urbane områder med slum som innfallspunkt»

Erik Berg jobbet som seniorrådgiver for bosettings- og urbane spørsmål i FN-avdelingen i UD fra 2006 til 2013.

en selvpoppfyllende spådom som trolig vil skape en urban framtid med uendelige motsetninger og kamper.

De som tenker «glupt» innen amerikanske og europeiske utenrikspolitiske institutter og tenketanker har så langt lukket øynene for en «planet med slum». Det er kun Pentagons beste hjerner som har beveget seg i retninger hvor FN organisasjoner, Bretton Woods institusjoner og Utenriksdepartement ikke våger seg. Dvs. i smugene, kloakkene, leilighetskompleksene og de falleferdige bygninger som utgjør verdens slum. En elendighet som logisk sett er resultat av manglende urban reform. Pentagons doktriner er nylig blitt omformulert slik at USA kan støtte en «langvarig verdenskrig mot kriminaliserte segmenter av urbane fattige».

DE NYLIGE terrorangrepene i Mumbai og Nairobi kan kategoriseres

som respektivt «ytre» eller «indre» beleiring. Nairobi er en storby med ekstrem befolkningsvekst og manglende sosial stabilitet. Det åpner for «konfliktentreprenører» (gjengledere, mafiabosser og militante ekstremister). Deres mulighet til kontroll ligger i å skape forutsigbare regler som gjør at folk føler seg trygge. Klarer de å bygge ro og orden gjennom overtalelse, administrative virkemidler eller tvang, oppnås lojalitet uavhengig av folks sympati. I Nairobi har gjenger som «Mungiki» over år arbeidet fram kontroll av slummen. Kenyas senter for forskning om kriminalitet identifiserte nylig 46 gjenger over hele landet. Mange er like voldelige som Al Shabaab.

At arbeidsledig ungdom vender seg til jihadisme eller omfavner urbane «selvforsyningsøkonomier»: narkotikaomsetning, gategjenger, militans og sekteriske politiske organi-

Kronikker i Bistandsaktuelt bør ikke overskride 6000 tegn, inkl. mellomrom. Sendes til toab@norad.no

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett NØDHJELP

Teknologisk innovasjon redder liv

Generalsekretær i Røde Kors Norge, Svein Mollleiv, skriver om hvordan ny teknologi gjør hjelpearbeid mer effektivt.

nett URBANISERING

Urbanisering kan bidra til å løse fattigdomsproblemet

Samfunnsgeograf Henrik Lindblom mener utviklingspolitikken i større grad må fokusere på urbane områder.

nett BISTAND

Finansiering av globale fellesgoder

Birger Fredriksen, styremedlem i Det Internasjonale Institutt for Utdanningsplanlegging, skriver om viktigheten av globale organisasjoner som er nøytrale og effektive.

- som både skal ivareta norske og fattige land og menneskers interesser.
4. Sett «arbeidsplasser» som en ny satsing i utviklingsarbeidet. Anstendige arbeidsplasser gir folk mulighet til å jobbe seg ut av fattigdom. Jobb til du stuper for økt markedsadgang for fattige land til rike lands markeder.
 5. Prioriter oppbygging og styrking av bærekraftige, demokratiske

- og deltakende stater. Da trenger både myndigheter, næringsliv og sivilt samfunn gode arbeidsvilkår og klare spilleregler.
6. Øk innsatsen for økte skatteinntekter og mot ulovlig kapitalflukt fra fattige land.

Vi ønsker statsråd Børge Brende lykke til med de to store oppgaver han nå har foran seg. Vi kommer til å følge arbeidet hans på utviklingsfeltet tett. ■

Debatt:

Hjelp inne i Syria

Av Tørris Jæger

I EN REPORTASJE i siste utgave av Bistandsaktuelt er Ihab Timraz fra menigheten Det Islamske Forbundet i Norge (DIF) forundret over hvor lite norske organisasjoner gjør i Syria.

Røde Kors er enige med Timraz om at behovene i Syria er enorme, og at mye mer må gjøres for å bedre den humanitære situasjonen. Røde Kors har siden konflikten startet sagt at det er behov for at flere organisasjoner får tilgang til å drive nødhjelpsarbeid, og at tilgangen til å gi humanitær hjelp i de områdene som er hardest rammet av kampene må bli bedre.

Syrisk Røde Halvmåne har 9000 frivillige som jobber hardt for å gi førstehjelp, sørge for rent vann og dele ut nødhjelp på alle sider av konfliktlinjene.

I løpet av 2013 har Røde Kors i Norge forsterket vårt samarbeid med Syrisk Røde Halvmåne og blant annet inngått partnerskapsavtale. Syrisk Røde Halvmåne er den største humanitære aktøren i Syria. Hver eneste måned gir de ut matrasjoner og annen nødhjelp til 2,5 millioner mennesker inne i Syria. Det direkte bidraget fra Norge gir mat til 150.000 mennesker hver måned.

Røde Kors i Norge har spesielt sett behovet for rent drikkevann og

jobber med å bygge opp kapasiteten hos vår søsterforening til å reparere vannrør og sørge for kraftforsyning til vannpumper. Bare i august og september har Røde Kors – med støtte fra norske myndigheter – reparert vannforsyning til 1,5 million mennesker i Homs-distriktet, hvor vannforsyningen var ødelagt på grunn av krigshandlingene.

Røde Kors er enige med Timraz, om at vi er langt unna å dekke alle de humanitære behovene i Syria. Samtidig som mange får hjelp, er det fortsatt områder hvor det er vanskelig å få fram nødhjelp, både på grunn av sikkerhet og på grunn av begrensninger fra de som bærer våpen.

Røde Kors mener Norge kan gjøre enda mer for å få FNs sikkerhetsråd til å vedta en resolusjon som sikrer tilgang til humanitær hjelp for de som er berørt av borgerkrigen. ■

« Røde Kors er enige med Timraz om at vi er langt unna å dekke alle de humanitære behovene i Syria »

Tørris Jæger, fungerende utenlandssjef i Røde Kors

Brasiliansk spesialpoliti i aksjon i Morro de Alemão-favelaen hvor det var harde kamper mellom politi og lokale bander i 2010. Framtidens konflikter vil i all hovedsak utspille seg der folk bor – i byer. Mye mer må gjøres for å skape bedre forhold i byene slik at man kan forhindre mange konflikter, skriver Erik Berg.

FOTO: JEFFERSON BERNARDES, AFP/NTB SCANPIX

sasjoner overrasker ikke. For å unngå dette er det mer enn noen gang nødvendig å investere i ungdom som positivt aktive og produktive medlemmer i samfunnet. Ungdom i slummen ser desperat etter muligheter som kan bidra til normalitet, struktur og regularitet.

Økonomiske utviklingsmuligheter i slum, trygghet og sikkerhet samt ønsket om et bedre liv kan vise seg å bli viktigere enn all verdens kriminalitetsforebygging og kontraterrorisme. Angrepene i Mumbai og Nairobi demonstrerer en trend: «demokratisering av teknologi». Væpnede terrorgrupper tar i bruk virkemidler forbeholdt statlige militærhater. Men denne teknologien lar seg også benytte av organisasjoner og grupper som arbeider for menneskers utvikling. Ny teknologi, særlig mobil- og satellitt-telefoni, brukes nå av bevegelser som

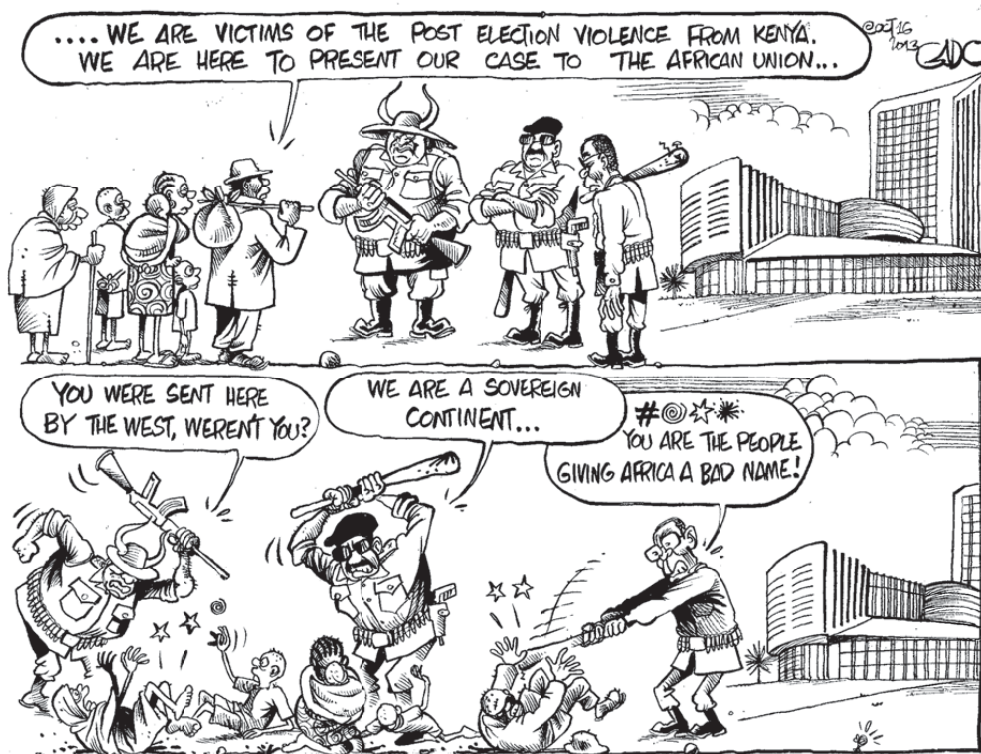
Slum Dwellers International til å bygge deltaking og sosial kapital, til sparing og mikrokreditt, til kartlegging av tomter og andre aktiva. Fattigfolk har ingenting å miste. De ønsker ikke konflikt.

SOM FØLGE AV globalisering, demokratisering og flerpartistyre vokser det for tiden fram utviklingsaktører på nabo- og gatenivå. Det er grupper og initiativ som internasjonale givere særlig av formelle grunner ikke når. Lokalt er store NGOer kun opptatt av å kopiere seg selv. Når ikke disse gruppene hvor ungdom er ledende – halvparten i slummen er under 18 år – risikeres ukoordinerte prosjekttilnærminger som leder til fragmentering og konflikt.

Foreløpig kan det å utvikle og iverksette utviklingstiltak når noen skyter på deg, vise seg å bli den største utfordringen. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

28 Bakerst

Malawis dødsveier

Av Lizzie Nyirenda

9. SEPTEMBER i år skapte en trafikkulykke store overskrifter i Malawi. Spillere fra det malawiske fotballandslaget var på vei fra flyplassen og inn til sentrum i byen Blantyre da et dekk eksploderte og bussen raste av veien. Heldigvis slapp de involverte unna med mindre skader.

Men da jeg hørte nyhetene om ulykken var det som om hjertet mitt sluttet å slå. Ikke bare fordi min søster er gift med en av trenerne på fotballandslaget, men fordi moren min ble drept i en trafikkulykke. Hun satt ikke på i en stor og moderne buss slik fotballspillerne gjorde. Nei, min mor var passasjer i en typisk malawisk minibuss: liten, overfylt og i elendig teknisk stand.

Moren min levde et par dager på sykehuset etter ulykken. Vi gjorde alt vi kunne for at hun skulle overleve, men skadene var for store. Den smerten familien min fikk erfare da

Sett fra SØR

Lizzie Nyirenda er journalist og bor i Lilongwe.

mamma døde, er det mange som opplever i Malawi. Ifølge offisielle tall er det over 1000 dødsfall på veiene i Malawi hvert år, men de aller fleste mener tallet er mange ganger høyere. Mange tusen blir også alvorlig skadet i trafikken.

Samme dag som spillerne på fotballandslaget var involvert i en ulykke, var det flere andre trafikkulykker i Malawi. De fikk riktignok ingen overskrifter, men i en av dem ble seks mennesker drept og over 20 skadd da en varebil kolliderte med en minibuss.

Tre små barn var blant ofrene.

Verdens helseorganisasjon rapporterte nylig at det er minst 20 trafikkulykker hver dag i Malawi. Det høres kanskje ikke så mye ut. Men Malawi er et lite land. Mangel på sikkerhetstiltak og dårlig beredskap gjør at selv

Hyperaktivisten

– Etter å ha jobbet sammen med en rekke finansdepartementer både i Europa og andre steder i verden, er jeg ganske sjokkert. Både over hvor lite de vet om finans, og hvor lite de ser ut til å bry seg om det, sier finanseksperten Sony Kapoor. **Av Even Tømte**

INDISKFØDTE KAPOOR har nettopp notert seg en politisk seier. I flere år har han mast om at det norske oljefondet burde investere mer i utviklingsland, både for vår egen skyld og for de fattiges. Nå har den påtroppende borgerlige regjeringen annonsert at den vil gjøre nettopp det.

– Dette er den beste muligheten Norge har hatt på lenge til å endre sin innstilling til hvordan oljeformuen forvaltes, sier han.

Sony Kapoor er en sjelden blanding av finansmann og utviklingsaktivist. For et tiår siden hoppet han av en karriere innen internasjonal bankvirksomhet og derivathandel til fordel for politisk arbeid. Han jobbet i gigantbanken Lehman Brothers før den gikk konkurs.

Startet tenketank

Senere har han grunnlagt den internasjonale organisasjonen Tax Justice Network, og sitter i så mange ekspertpaneler og er blitt tildelt så mange æresdoktorater at vi ikke kan ramse opp alle her. Han gir regjeringer over hele Europa råd om hvordan den økonomiske krisa bør håndteres – gjennom tenketanken Re-Define, som han selv har grunnlagt. Og ennå har han ikke fylt 40.

– Jeg opplevde at det var noe som manglet. Når myndighetene trengte råd om finanssystemet, ringte de til storbankene, som selv har massive

egeninteresser, sier Kapoor når han blir spurt om bakgrunnen for at han opprettet tenketanken.

Siden oppstarten har tenketanken engasjert seg i «alle viktige finanslover vedtatt av EU», etter Kapoors utsagn, og gitt råd til en rekke regjeringer om hvordan de best kan håndtere finanskrisen i Europa.

Sterke følelser

– Det var sjokkerende lite interesse for dette i begynnelsen. Til og med i Norge, der avstanden mellom hvor godt man forstår finanssystemet og i hvilken grad man er utsatt for det kanskje er størst. Det endret seg da Lehman Brothers gikk over ende. Konkursen i USAs fjerde største investeringsbank satte en støkk i finansmarkeder over hele verden, og var startskuddet for den internasjonale finanskrisa.

– Da ble vi veldig på moten. Kanskje fordi jeg hadde jobbet for Lehman, og kritiserte hva som skjedde der.

– Men du hadde forlatt Lehman Brothers fem år tidligere til fordel for politikken. Hvorfor?

For det meste driver jeg med ting jeg aldri har studert

Finanseksperter Sony Kapoor

– Interessen min for bankvirksomhet var delvis intellektuell. I en periode jobbet jeg fire dager i uken med derivathandel for min arbeidsgiver og én dag i uken med Verdensbanken. Jeg har en sterk følelsesmessig interesse i utvikling og miljø, og en intellektuell interesse for bank og finans. Jeg forsøker å kombinere de to så mye jeg kan, svarer Kapoor.

I utgangspunktet er det kjemitekniker han er utdannet til å være. Slik skulle det ikke gå.

– Det er kunnskap jeg aldri har brukt til noen ting. Jeg har også en utdannelse innen finans som er litt mer relevant. Men for det meste driver jeg med ting jeg aldri har studert.

– Kan det være en fordel?

– Det tror jeg. Jeg jobber med førsteklases økonomer, men selv mange av dem er slaver av de urealistiske forutsetningene i økonomifaget. Det er slik jeg som ikke-økonom oppfatter det. Hvis man skal klare seg gjennom en doktorgrad i økonomi, er man nødt til å internalisere alle disse forutsetningene, selv om man kanskje er intellektuelt klar over hvor urealistiske de er. Derfor har jeg alltid en litt annerledes innfallsvinkel på spørsmål enn mine venner som har studert økonomi har. Kanskje jeg er selvtroferdig nå, men jeg tror jeg har tjent på ikke å studere økonomi.

HVEM?

- Sony Kapoor
- Leder for tenketanken Re-Define, som blant annet gir råd til EU om håndteringen av den økonomiske krisa
- Har engasjert seg i debatten om forvaltningen av det norske oljefondet, som han mener er for mye vektet i olje og i selskaper i rikeland

Hyperaktiv

– Denne tenketanken din, Re-Define...

– Du, nå begynner møtet her, så jeg må nesten ringe deg tilbake senere i dag.

Når telefonen ringer igjen, har Kapoor flyttet seg fra London til Berlin. Re-Define har kontorer i London, Berlin og Brussel, og Kapoor reiser i skytteltrafikk mellom dem. Når han ikke tar en kjapp avstikker til USA, India eller et annet land som har behov for å reddes. Noen år i Norge har det også blitt, da han flyttet hit fordi den rødgrønne regjeringen virket interessant å samarbeide med.

– Det spiller egentlig ingen rolle

En smadret malawisk mini-buss. De sosiale og økonomiske kostnadene som følge av de mange trafikku-lykkene i Malawi er enorme.

FOTO: LIZZIE NYIRENDA

De økonomiske kostnadene ved alle trafikkulykkene er selvfølgelig enorme. I tillegg kommer de menneskelige kostnadene. Mange mister sine kjære. Familier blir ødelagt. Barn er ender opp som foreldreløse. Selv har jeg mistet min mor, og jeg prøver nå så godt jeg kan å støtte mine yngre søsken som også har mistet sin mamma.

Ekstra frustrerende er det å se at ethvert initiativ som kan bidra til å redusere antallet ulykker på veiene enten blir ignorert eller ikke blir fulgt opp. Ofte er forklaringen at det angivelig ikke finnes penger. Kanskje er det korrupsjon som har en del av skylden.

Det internasjonale samfunnet har hjulpet Malawi både i kampen mot sult, malaria og aids. Burde vi ikke klare å rydde opp i trafikken selv? I mai til neste år skal folk i Malawi gå til urnene for å velge president, nasjonale parlamentet og kommunestyret. Det fokuseres mye på å sikre at valgene går skikkelig for seg, at velgere blir registrert og at statlige ressurser ikke brukes til å favorisere enkelte kandidater. Og det er viktig.

Men det hadde vært hyggelig å få høre bitte litt om hva kandidatene vil gjøre for at folk i Malawi skal få det bedre. Og å gjøre noe med blodbadet som foregår på malawiske veier kunne vært en god begynnelse. ■

små ulykker ofte resulterer i flere dødsfall og alvorlige skader.

Folk i Malawi er veldig opptatt av den farlige trafikken. Folk klager stadig over korrumpert trafikpoliti som ikke gjør jobben sin, dårlig vedlikehold av veiene og fraværende skilting.

Portrett

Finans-eksperten Sony Kapoor har lenge argumentert for at Oljefondet skal investere mer i fattige land. Nå kan det se ut til at han får det som han vil.

FOTO: SIGNE DONS

hvor jeg bor, siden arbeidet mitt alltid er globalt. De siste ti årene har det blitt tre-fire flyreiser i uka. Jeg er redd jeg har vært en arbeidsnarkoman de siste fem årene, eller kanskje de siste ti. Jeg har ikke noe personlig liv å snakke om, sier han.

– Ingen familie, formoder jeg?

– Nei, med den livsstilen jeg har hatt har det ikke vært mulig. Men jeg vil gjerne ha muligheten til å få det. Kanskje hvis jeg slutter å bo i tre byer på en gang, og begrenser meg til to flyreiser i uka.

Kapoor forsikrer om at han den siste tiden har forsøkt å ta det mer med ro.

– For en tid siden var jeg i en sykkelulykke. Etter det har jeg begynt å reise mindre, og gjøre ting mer langsomt. Jeg graver meg ikke ned i skyttergravene på daglig basis lenger, og har sluttet å engasjere meg i hver minste detalj. Jeg har ikke lyst til å bli en av disse grunnleggerne som blir værende på overtid. Det er en del slike, som til slutt går i ett med organisasjonen sin. Det er viktig å kunne trekke seg unna uten å skade organisasjonen man har bygget opp. Jeg vil bygge opp størrelse og kapasitet i Re-Define, slik at ingen kommer til å savne meg. ■

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

1 Hvem er dette?

2 Hvilket land er det eneste i Sør-Amerika som har engelsk som offisielt språk?

3 Hva heter terrorgruppen som har tatt på seg ansvaret for gisselaksjonen i kjøpesenteret Westgate i Kenya?

4 Hvem er Abdel al-Sisi?

5 Hva heter havet vest for Afrika?

6 Hva er det latinske navnet på planeten vi bor på?

7 Hvilke land er det fjerde største land i verden i areal?

8 Hva heter hovedstaden i Marokko?

9 Hvilket år ble Nigeria selvstendig?

10 Hva heter den store grenselven mellom Mexico og USA?

11 Cirka hvor mange mennesker bor i Japan?

12 Når ble republikken Kina opprettet på Taiwan?

13 Hva kalles myntenheten i Namibia?

14 Hvem er Edson Arantes do Nascimento?

15 I hvilket afrikansk land er Morgan Tsvangirai en kjent opposisjonsleder?

16 Hva heter NRKs Afrika-korrespondent?

17 Når ble Kirkens Nødhjelp etablert som egen organisasjon?

18 Hvor mange medlemsland er det i FN?

19 Hvor mange av Maldivenes 2000 øyer er bebodd? 200, 400, eller 900?

20 Hva heter nordmannen som var FNs spesialutsending til Afghanistan fra 2008 til 2010?

Ekspertnøtter

1 Hva heter hovedstaden i Mauritania?

2 Hvor lenge varte boerkrigen mellom boerne og britene?

3 Hva slags dyr er en fennek?

FOTO: JASON FOX

Svar: 1. Charles Taylor, eks-president i Liberia. 2. Guyana. 3. Al-Shabaab. 4. Generalen som stod bak kuppet 3. juli 2013 i Egypt. 5. Atlanterhavet. 6. Tellus. 7. Kina. 8. Rabat. 9. 1960. 10. Rio Grande. 11. Rundt 130 millioner. 12. 1. mars 1950. 13. Namibiske dollar. 14. Fotballspilleren Pelé. 15. Zimbabwé. 16. Lars Sigurd Sunna. 17. 1953. 18. 193. 19. 200. 20. Kai Eide. **Ekspertnøtter:** 1. Nouakchott. 2. Fra ca. 1898 til 1902. 3. En rev.

30 Bakerst

Suksessforfatter som elsker Afrika

Den tidligere jusprofessoren Alexander McCall Smith starter å skrive klokka fem om morgenen, skriver 2000–3000 ord hver dag, og gir ut fem bøker i året. En hel serie handler om Damenes detektivbyrå nr. 1 i Botswana.

Av Jan Tystad, i London

McCall Smith (65) presenterer sin siste bok for et begeistret publikum i Daunt bokhandel i London og ga Bistandsaktuelt et intervju, dagen etter, i The Oriental Club ved Bond Street. Ingen annen krimforfatter har like mange tilhengere som strømmer til alle lanseringene, men så er det få som har solgt 25 millioner bøker siden han startet å skrive romaner i 1998.

– Du skriver alltid så sympatisk om privatdetektivenne Mma Ramotswe og hennes assistent Makutsi. Er dette en motvekt til alt det tragiske om Afrika i mediene?

– De fleste mennesker i alle land, også i Botswana, er vennlige og strever med små problemer som kan løses med smidighet og høflighet, slik Ramotswe gjør det. Jeg har møtt mange som henne, både i Zimbabwe hvor jeg ble født og vokste opp, og i Botswana hvor jeg bodde en periode, og som er et land jeg liker godt.

– Karakterene er altså basert på virkelige mennesker?

– Absolutt, og det finnes mange slike vennlige mennesker i afrikanske land. Svært mange lesere i Botswana har sagt at de kan gjenkjenne bokas personer i nabolaget, bare noen få har avvist bøkene som «urealistiske». Personlig har jeg møtt mange som Ramotswe, mennesker som er høflige og hjelpsomme, selv om de er fattige. De kvinnelige detektivene er mer pro-

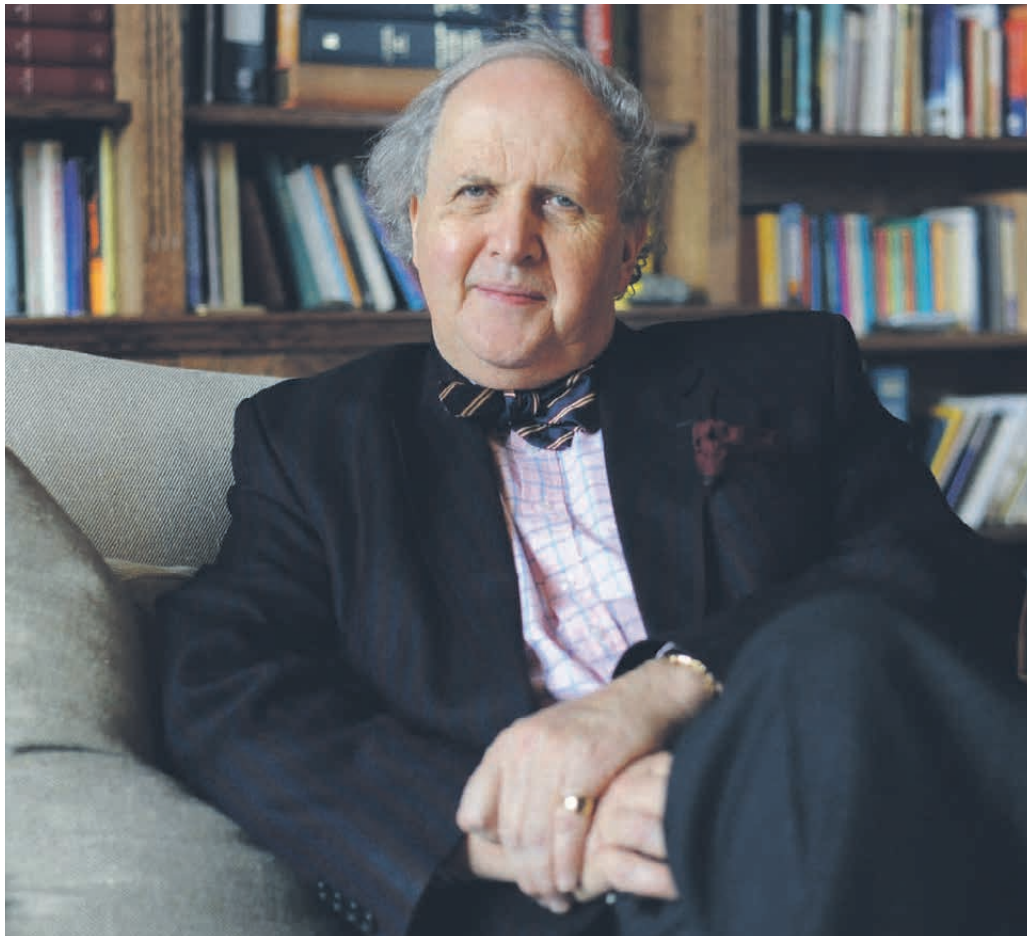
blemøtere enn detektiver, forteller den skotske forfatteren.

– Du elsker Afrika, men hvordan er det mulig å være så positiv overfor et kontinent med så mange diktatorer, og så mye korrupsjon og sult?

– Det var verre på 1960- og 70-tallet. Da dukket det opp mange diktatorer som bygde seg luksuspalasser og levde over evne, mens flertallet sultet. Det eksisterte en elite som tok over landene etter kolonimaktene, mens det store flertallet manglet utdanning. Det er i ferd med å forandre seg, ikke minst takket være utbredelsen av internett. Å kunne hente inn nyheter fra aviser, radio og tv-sendinger fra hele verden, er revolusjonerende. Stadig flere blir oppmerksomme på denne muligheten. Å få flere opplært i ny teknologi og få flere skoler er utrolig viktig. Når folk oppdager verden utenfor sitt eget land, begynner de å stille krav, sier McCall Smith.

– Hva med utviklingshjelp, er den god eller dårlig for mottakerlandene?

– Jeg vil si at utviklingshjelpen har vært viktig, jeg har besøkt skoler og sykehus i flere afrikanske land som er bygd med hjelp utenfra. Det viktigste er å gi folk kunnskap og bedre helse. De vil dermed være i stand til å redusere korrupsjonen og øke kontrollen med politikerne. Jeg har møtt så mange som er begeistret for den hjelpen dere i Skandinavia gir, den er

Denne måneden har forfatteren Alexander McCall Smith lansert sin 14. bok om privatdetektiven Ramotswe. – Det blir ikke den siste boka. Jeg har allerede klart for meg hva hun finner på i den neste, sier han.

FOTO: JAN TYSTAD

som regel en god hjelp som blir godt mottatt. Botswana er forresten et land uten korrupsjon og et land som har en bra økonomi.

– Hva med langtidsutsiktene for Afrika?

– Denne verdensdelen har store muligheter, hvis den satser på egenproduksjon. Botswana har for eksempel begynt å slippe sine egne diamanter, i stedet for å sende dem til Israel, India eller Belgia. Det er en god ting. De bør også i større grad produsere sine egne varer. Hvorfor skal Afrika importere klær, sko og andre nødvendighetsvarer fra Kina?

Miljøendringer er imidlertid det største problemet. Stadig større områder i Afrika blir ørken, mangel på vann skaper problemer, og byene – og dermed også slumområdene – øker. Likevel er jeg optimist. Med bedre utdanning og bedre planlegging vil afrikanerne klare seg, spår suksessforfatteren. ■

«Jeg er optimist når det gjelder Afrika»

Alexander McCall Smith, forfatter

Bokanmeldelse:

Forbrytelser og kjærlighet i Botswana

Av Tone Bratteli

RIKE MENNESKER har mange kyr i Botswana, og nettopp kuene har fått en sentral plass i Alexander McCall Smiths tolvte bok om Damenes Detektivbyrå Nr. 1 – Den store bryllupsfesten.

Bøkene om de to iherdige damene Mma Ramotswe og hennes assistent Mma Makuti er først og fremst skrevet i kjærlighet til Botswana, og vi kjenner den varme sola, regnet, barn, slektninger som er gått bort, lukten av røyk om morgenen, mengder av rooibos-te, kaoset i byen og den fredelige landsbygda. Men vi kommer også opp i konflikter mellom mennesker og småkriminalitet som de to damene velger å løse på sin egen måte. Forsoning kan være like effektivt som straff.

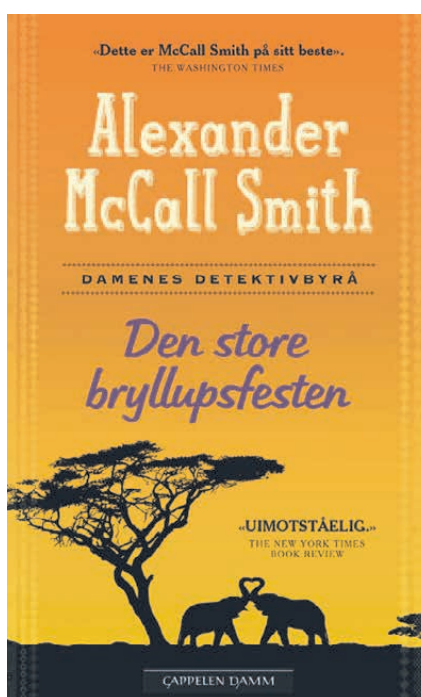
Begge damene har nå funnet sine partnere. Mma Ramotswe har omsider giftet seg med den beste bilmekanikeren i Gaborone – J.L.B. Matekoni.

Han driver Ttokweng Road Speedy Motors, og prøver å lære sine to lærlinger litt disiplin. Mma Makuti har truffet Phuti Radiphuti, innehaver av møbelbutikken Kvalitet og Komfort. De planlegger sitt store bryllup der spesielt brudens sko sender henne ut på tynn is. Men hun redder seg i land.

Den store saken knytter seg til bonden Moeh som oppdager at beina på kuene hans er blitt kuttet i nattas mulm og mørke. Her ligger mistenksomheten og halvsannheter som tykk tåke. Damenes Detektivbyrå må løse gåten. Kuer er kapital i Botswana og enhver rik mann har mange kuer.

«Nok en gang har Alexander McCall Smith skrevet en varm bok om Botswana»

Alexander McCall Smith. Den store bryllupsfesten. Oversatt av Torill Hansen. Cappelen Damm, 2013

Kuer dukker også opp når det skal forhandles om brudeprisen for Mma Makuti. Hun gifter seg med en rik mann og hennes slektninger mangler ikke grådighet.

Også et parlamentsvalg skaper problemer for de to damene. De setter i gang en kampanje mot kandidaten Violet Sephoth som de mener er totalt ubrukelig til å representere dem. Og siden Gud ikke kan holde øye med valgresultatene i Gaborone, får de gjøre noe selv.

Nok en gang har Alexander McCall Smith skrevet en varm bok om Botswana med mange små hverdagshistorier knyttet til hverandre. Vi kommer nær mennesker som gjør sitt beste for hverandre og lever sine liv. Som møter løgner og tilbakeslag, men også mye vennskap og kjærlighet. Den gjør godt å lese oppe i alle katastrofehistoriene vi serveres fra det store kontinentet. ■

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Morten Berthelsen Johnsen er ansatt som ny sjef for NVEs seksjon for internasjonalt utviklings samarbeid.

Han er sivilingeniør fra NTNU i maskin- og energiteknikk, og har også en mastergrad i sosialantropologi fra UiO. Den nye seksjonssjefen har tidligere jobbet som prosjektingeniør i Aker Kværner, og med bistandsarbeid i Norplan/Multiconsult. Han begynte i NVE i 2008, og har siden september 2012 fungert i stillingen som seksjonssjef.

Gunn Oland er ansatt som programdirektør i NVEs seksjon for internasjonalt utviklings samarbeid, med landansvar for Sør-Sudan og Bulgaria.

Oland kommer fra stillingen som direktør for NVEs administrasjonsavdeling og har tidligere ledet kraftmarkedseksjonen i NVE. Hun har tidligere arbeidet med energisektorutvikling i Verdensbanken for Russland, Georgia og de baltiske land.

Tori Hoven er ansatt som avdelingsdirektør i Norad. Hun skal lede Norads Avdeling for økonomisk utvikling, likestilling og styresett.

Hoven har vært ansatt i Norad siden 2000 og var sist underdirektør i Seksjon for utviklingsstrategi og styresett. Hun har tjenestegjort ved ambassaden i Malawi og ambassaden i Zambia, og har tidligere vært statssekretær i Finansdepartementet.

Scanteam styrker laget

Kirsten S. Natvig har begynt som Partner i Scanteam.

Hun har 20 års erfaring fra demokratiutvikling, fredsbygging, likestilling og organisasjonsutvikling og har tidligere jobbet for blant annet Caritas Norge, Norsk Folkehjelp og Norges Vel.

– Hvorfor valgte du å begynne i Scanteam?

Jeg har jobbet for norske sivilsamfunnsorganisasjoner i tju år. Det har vært noen utrolige år der jeg har møtt fantastiske mennesker fra Afrika, Asia og Latin-Amerika som har gitt alt for å skape en bedre framtid for sine etterkommere. Men livet som bistandsarbeider kan være hektisk, og i tidsklemmen mellom alle prosjektene som skal utvikles, implementeres og forvaltes kan av og til det store bildet gå tapt.

Som partner i Scanteam får jeg anledning til å fordype meg i bistandsfaget og delta i diskusjoner om hva som virker, hvorfor og hvordan. Etter så mange år som praktiker føles det som et privilegium å få lov til å løfte blikket mot sammenhengene mellom bistand og alle andre faktorer som påvirker samfunnene vi jobber med.

– Hva skal du gjøre?

– Jeg jobber som konsulent og påtar meg oppdrag som bistandsbransjen har behov for å få utført, som evalueringer, utredninger, program- og policyutviklingsprosesser. Mine fagfelt er blant annet fredsbygging, demokratibygging, postkonflikt og likestilling.

Mads Halfdan Lie er ansatt som seniorrådgiver i Norad. Han skal jobbe i Avdeling for klima, energi og miljø, seksjon for landbruk og skog.

Lie er utdannet økonom, og har tidligere arbeidserfaring fra OSSE, UNODC og UNIDO.

Kommer nå fra nesten 3 år i WWF (World Wide Fund for nature) hvor han har vært rådgiver for klima og regnskogssatsningen REDD+. Hans oppgaver i Norad vil være å jobbe med den norske regnskogsatsningen, spesielt Guyana, og de store multilaterale fondene under Verdensbanken.

Andre nye i Norad:

Anita Haslie har startet i et seks måneders engasjement i Evalueringsavdelingen. Hun er utdannet sosiolog og har tidligere vært rådgiver i KILDEN, Informasjonssenter for kjønnsforskning.

Geir Øvensen har startet i Olje for utvikling i ØKS som seniorrådgiver. Han har tidligere vært seniorrådgiver i SSB og forsker i FAFO.

Silje Haugland startet som rådgiver i Seksjon for landbruk og skog (KEM) den 14. oktober. Hun har en mastergrad i internasjonal politikk og politisk økonomi, og kommer fra en stilling i UNDP.

Reidun Gjengedal tiltrådte som underdirektør i nyopprettet Seksjon for statistikk. Hun var tidligere rådgiver i Statistikkteamet.

Hans Petter Buvollen (58) er fra januar 2014 tilsatt som regional representant for Mellom-

Amerika av danske Folkekirkens Nødhjelp (DanChurchAid) med base i Tegucigalpa, Honduras. Han har siden 1990 arbeidet i Mellom-Amerika og Bolivia for NORAD, SIDA, UNDP, Norsk Folkehjelp og siden 2007 for det danske utenriksdepartementet/Danida ved ambassaden i La Paz og som regionansvarlig for Mellom-Amerika.

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

28.000 lesere!

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Fagblad om utviklings samarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com

Even Tømte

even.tomte@gmail.com

Espen Røst
espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen
anne_hh@me.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Fora Medier AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 22. oktober 2013

Opplag denne utgaven:
18 900 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:
Utkommer ca.
25. oktober 2013

Norad

Kombinasjonen Porsche og Khartoum gjør denne bilen helt spesiell for meg, forteller Oddvar Espegren. To år brukte han på å få 28-åringen i kjørbare stand. FOTO: HEGE OPSETH

Porschen fra Khartoum

Den stod gjemt i en bakgate i Khartoum, Sudan. Året var 1985. Bilen var et vrak. Men den var en Porsche. Hjelpearbeider Oddvar Espegren falt pladask. **Av Hege Opseth**

Den særegne lyden fra motoren bryter morgenstillheten i Kristiansand. Det er en Porsche på vei, ingen tvil om det. Vi snur oss og der kommer den: En knallrød kabriolet, polert så du kan speile deg i lakken. Sjøfører og eier Oddvar Espegren gliser fra øre til øre. Og det gjør de fleste som ser den lille røde frese gjennom bygatene også.

Veteran-Porschen er helt spesiell. Modell 356B, årgang 1963. En av 30 963 biler som ble produsert av denne typen.

Det var tidlig 80-tall da Espegren, som nettopp hadde begynt i jobben som landdirektør i Kirkens Nødhjelp, så Porschen kjøre gjennom gatene i Khartoum. En bil, lite tilpasset harde ørkenvinder og kanskje enda mindre tilpasset veikvaliteten i Sudan. Det var

Ibrahim som eide herligheten og Espegren kom i kontakt med ham.

– Jeg tenkte jeg bare måtte få fatt i den, sier han.

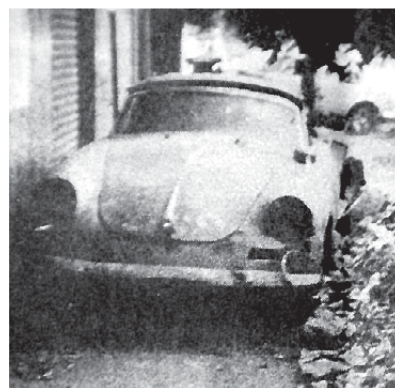
I 1986 skriver hjelpearbeideren under på kjøpekontrakten. Porschen var hans. Det var bare en hake: Sudanske myndigheter hadde nedlagt forbud mot å eksportere biler ut av landet.

– Jeg tenkte som så at det var de pengene, det var moro så lenge det varte og dro fra landet, forteller Espegren.

For å gjøre en lang historie kort: Det går åtte måneder. Oddvar og kona Kirsti er igjen bosatt i Kristiansand. Så kommer det en telefon fra Rotterdam: «Hei, vi har en stor container med en bil i som tilhører deg.» Den ble kjørt til Danmark på tilhenger og videre til tollboden i Kristiansand.

– Den var et vrak, enda verre enn

Porschen var et vrak da Oddvar Espegren kjøpte den av Ibrahim i Khartoum.

det vraket jeg hadde kjøpt, forteller Oddvar.

I to år brukte han to, tre kvelder i uken på å pusse bil. Alt ble plukket fra hverandre. Deler ble bestilt og ingeniøren bygde sakte, men sikkert bilen opp igjen.

– Det må være verdt det, bilen må ha en historie og en verdi som handler om mer enn det økonomiske. Det er ingen tvil om at det har gått mange timer. Men det var bare moro. Høre litt radio, mekke litt bil, kose meg med en kopp kaffe og boller som kona kom med – det er det gode liv. Dessuten har det alltid vært drømmen min å ha et klenodie som dette. At jeg har fått med meg denne bilen fra Sudan, hvor jeg har bodd i mange år, gjør den enda mer spesiell, sier Espegren.

– Dette må da være alle «bistands-gutters» store drøm?

Oddvar Espegren (65)

- Kommer fra Lillesand, men er oppvokst i Afrika
- Har hele sitt liv arbeidet på det afrikanske kontinentet og har i tillegg bodd der i 24 år
- Har arbeidet for både Kirkens Nødhjelp, Strømmestiftelsen, Norad og Join Good Forces

– Joda ... Det er mange som liker gamle biler fra Afrika, spesielt landrovere. Jeg kjenner noen som har gjort det samme – men ingen som har funnet en sportsbil i Afrika, sier Espegren.

På bakveiene fra Kristiansand til Lillesand trykker Espegren litt ekstra på gassen. Det er det som er det morsomste, å kjøre fort oppover bratte bakker, mener eieren. Tross kjørebriker og lue biter høstkulda i forsetet. Om kort tid plasseres drømmebilen i garasjen. Der skal den stå i påvente av polering i forkant av vårslippet.

– Kan noen bilentusiaster ha noe håp om at du vil selge bilen?

– Nei! Denne her skal være med meg – om ikke i graven, så skal det i hvert fall ikke skje noe før jeg er borte! ■

opsethmedia@gmail.com

Bli med Bistandsaktuelt Hege Opseth på kjøretur i aldrende rød Porsche

Se video på www.bistandsaktuelt.no/multimedia